

20. YÜZYILDAN 21. YÜZYILA ÇİN-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ: FİNANSAL AKIMLAR VE MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER ÇERÇEVESİNDE ÇATIŞMA-YAKINLAŞMA DİNAMİKLERİ, MEVCUT DURUM VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Erinç BAYRI¹

Sina KISACIK²

Öz: Dünyanın en büyük ve başarılı ekonomik bütünleşme hareketlerinden birisi olarak kıymetlendirilen Avrupa Birliği (AB) ve zaman geçtikçe dünyanın en önemli politik ve de ekonomik güçlerinden birisi haline dönüşen Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki irtibatlar başlangıcından günümüze ivme kazanmıştır. Öte yandan, Pekin ve Brüksel arasında özellikle insan hakları uygulamaları, Dünya Ticaret Örgütü'nün kurallarının tatbikine ilaveten ABD-Çin ticaret savaşları, Kuşak-Yol Girişimi, dış ve de güvenlik politikaları konularındaki tercihler (Arktik, Ukrayna gibi) bağlamlarında dikkat çekici anlaşmazlıklar ve de bunun doğal bir sonucu olarak karşılıklı olumsuz etkilenmeler yaşanmaktadır. Çin ve Birlik ekonomileri arasındaki ekonomik ve politik iş birlikleri ve çıkar çatışmalarının ışığında her iki ekonomisinin de ticaret dengesinden, enflasyon oranlarına ve iki ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) verilerine kadar karşılaştırmalı analizlerine ve değerlendirilmelerine yer verilmektedir. Brüksel ile Pekin arasındaki finansal akımlar son 20 senede iki ekonominin karşılıklı ticaret ve doğrudan yabancı yatırımların etkisinde gelişmektedir. Çin için Birlik ülkeleri direkt olarak ihracat pazarını oluştururken, Birlik ülkeleri ise Çin üretim ve tedarik zinciri bakımında önemli bir ticaret ortağıdır. Bu çerçevede, araştırmada Çin-AB arasındaki ilişkiler seçili politik-ekonomik vaka çalışmalarına yaklaşımlar üzerinden analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Avrupa Birliği, Ticaret Savaşları, Ekonomik ve Finansal Yaklaşım.

Article Category: International Relations / Finance

Date of Submission: 29.01.2026

Date of Acceptance: 05.02.2026

DOI: [10.5281/zenodo.18662489](https://doi.org/10.5281/zenodo.18662489)

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Kıbrıs Aydın Üniversitesi, Bankacılık ve Finans Bölümü.

Email: erincbayri@cau.edu.tr / erincbayri@gmail.com.

ORCID: [0000-0002-9019-3701](https://orcid.org/0000-0002-9019-3701).

² Dr. Öğretim Üyesi, Kıbrıs Aydın Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü.

Email: sinakisacik@cau.edu.tr / sina1979@hotmail.com.

ORCID: [0000-0002-3603-6510](https://orcid.org/0000-0002-3603-6510).

**CHINA-EUROPEAN UNION RELATIONS FROM 20TH CENTURY TO 21ST
CENTURY: CONFRONTATION-RAPPROACHEMENT DYNAMICS, CURRENT
SITUATION AND FUTURE PERSPECTIVES WITHIN THE CONTEXT OF
FINANCIAL TENDENCIES AND MACROECONOMIC INDICATORS**

Abstract: The European Union (EU), regarded as one of the world's largest and most successful economic integration movements and the People's Republic of China which has become one of the world's most important political and economic powers over time, have seen their relations gain momentum from their inception to the present day. On the other hand, there are notable disagreements between Beijing and Brussels particularly regarding human rights practices the application of World Trade Organization rules, the US-China trade wars, the Belt and Road Initiative and preferences in foreign and security policy (such as the Arctic and Ukraine) and as a natural consequence, mutual negative impacts. In light of the economic and political cooperation and conflicts of interest between the Chinese and EU economies comparative analyses and assessments of both economies are provided, ranging from trade balances and inflation rates to the Gross Domestic Product (GDP) data of the two countries. Financial flows between Brussels and Beijing have developed over the last 20 years under the influence of mutual trade and direct foreign investment between the two economies. While the EU countries directly constitute an export market for China, the EU countries are also an important trading partner for China in terms of production and supply chains. In this context, the relevant research study will analyze the relations between China and the EU through approaches based on selected political-economic case studies.

Keywords: *China, European Union, Trade Wars, Economic and Financial Perspective.*

Giriş

Soğuk Savaş döneminde iki farklı blok içerisinde bulunan Avrupa Topluluğu (daha sonrasında 1992/3 senesindeki Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği olarak anılmaya başlanacaktır) ve Çin Halk Cumhuriyeti, ikincisinin Mao'nun ölümünden sonra onun yerine Deng Xiaoping Dönemi'nin başlamasıyla beraber ikili ilişkilerini farklı bir boyuta taşımaya başlamışlardır. Çin'in siyasal sistemini muhafaza ederek ekonomik liberalleşme yoluyla dünya ekonomisiyle bütünleşme yönünde güçlü ve kararlı reformları yapması neticesinde bu ülke zamanla dünya ekonomisinin en önde gelen üretici güçlerinden birisini olmayı başarabilmiştir. Bu çerçeveden ele alındığında dünyanın en büyük ve başarılı ekonomik bütünleşme hareketlerinden birisi olarak kıymetlendirilen Avrupa Birliği (AB) ve zaman geçtikçe dünyanın en önemli politik ve de ekonomik güçlerinden birisi haline dönüşen Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) arasındaki irtibatlar da ivme kazanmıştır.

Ekonomik alandaki bu yakın irtibatlara rağmen Pekin ve Brüksel arasında özellikle insan hakları uygulamaları, Dünya Ticaret Örgütü'nün kurallarının tatbikine ilaveten ABD-Çin ticaret savaşları, Kuşak-Yol Girişimi, dış ve de güvenlik politikaları konularındaki tercihler (Arktika, Ukrayna gibi) bağlamlarında çok ciddi çekişmeler söz konusudur. Çin'in AB olan ilişkilerinde ikincisinin Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) tesis ettiği geniş kapsamlı ilişkilerin de kayda değer bir etkisi olduğundan bahsedilebilir. ABD ve Çin arasındaki gerginliklerin artmasından AB olumsuz yönden etkilenmekte ve de bu Brüksel-Pekin ilişkilerinde gerginlikler yaşanmasına yol açmaktadır. Özellikle 2020 senesinde başlayan ve geçtiğimiz yıla kadar dünyanın neredeyse tamamını olumsuz yönde etkisi altına alan COVID-19 salgını sürecinde ÇHC-AB ilişkileri de zaman zaman ciddi testlere tabi tutulmuştur. Pekin'in dış ve güvenlik politikaları özelinde Moskova ile çok yakın bağlantılar tesis etmesi ve de bunu sürekli daha da sağlamlaştıracak adımlar atması Brüksel-Washington hattında alarm zilleri seviyesinin hep yüksek kalmasına sebep olmaktadır.

Bununla birlikte Çin ve AB ekonomileri arasındaki ekonomik ve politik iş birlikleri ve çıkar çatışmalarının ışığında her iki ekonomisinin de ticaret dengesinden, enflasyon oranlarına ve iki ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) verilerine kadar karşılaştırmalı analizlerine ve değerlendirilmelerine yer verilmektedir. AB ile Çin arasındaki finansal akımlar son yirmi senede iki ekonominin karşılıklı ticaret ve doğrudan yabancı yatırımların etkisinde gelişim göstermektedir. Çin için AB ülkeleri direkt olarak ihracat pazarını oluştururken, AB ülkeleri ise Çin üretim ve tedarik zinciri bakımında önemli bir ticaret ortağı konumundadır.

Yukarıda çizilen bu çerçeveden hareketle ilgili araştırma çalışmasında ÇHC-AB arasındaki ilişkiler seçili politik-ekonomik vaka çalışmalarına yaklaşımlar üzerinden ele alınmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde Brüksel ve Pekin arasındaki ilişkilerin tarihçesinde dikkat çekici bir yer barındıran ekonomik ve siyasal unsurların ana parametrelerine yer verilecektir. Çalışmanın birinci bölümünde ÇHC ve AB arasındaki ilişkilerin tarihçesi öne çıkan ekonomi-politik noktaları irdelenecektir. Çalışmanın ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerinde ise sırasıyla Pekin-Brüksel ilişkilerinde özellikle 2000’li yıllar itibariyle gündemde sıkça yer alan Kuşak-Yol Girişimi, Arktik ve Ukrayna konuları vaka çalışmaları olarak ele alınacaktır. Çalışmanın sonuç kısmında ise araştırılan konuyla ilgili olarak birtakım değerlendirmeler ve de öngörüler paylaşılacaktır.

1. Çin-Avrupa Birliği İlişkilerinin Siyasi ve Ekonomik Tarihçesi

Mevcut durumda milletlerarası politik yapılanmada oyuncular arasında karşılıklı bağımlılığın seviyesi ve ölçeğinde çeşitlilikler yaşanmaktadır. Politik ve de güvenlik konularındaki bağımlılık daha kısıtlıyken, iktisadi bağımlılık irtibatı daha kuvvetli cereyan edebilmektedir. Bahse konu düzlemde AB’nin ÇHC ile münasebetlerinde ekonomik bağımlılığın yükselmesi ivedi olarak tarafların birbirlerine karşı olan tutumlarının bir neticesidir. İkincisi ise tarafların yapılanma biçimi ve de iç politik oluşumlarındaki dönüşümün ikili irtibatlar üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bir bölgesel ekonomik entegrasyon girişimi hüviyetindeki AB’deki derinleşme ve yeni üyelerin dahil olması bağlamında genişleme tabii biçimde dış iktisadi ilişkilerine yansımakta ve müşterek dış siyasasının yönünü belirlemektedir. Birlik’in zaman geçtikçe kendi içinde bir dönüşüm yaşadığı gerçeğinden bahsedilebilir. Bunu aynı şekilde Çin için de söyleyebiliriz. Çin, 1970’li yılların başlangıcında ABD ile diplomatik irtibatlar tesis etmiş, 1976 senesinde Mao’nun yaşamını yitirmesini müteakiben dışa yönelme ve de Batı ile yakınlaşma siyasetlerinin hızlandığı bir dönemi tecrübe etmiştir. Çin’e 1970’li yılların bitiminde Coca Cola, kadın çorabı ve kozmetik sanayisinin giriş yapması çok geniş kapsamlı bir dönüşümün fitilini ateşlemiştir. Bahse konu kapsamda Çin’in Batı dünyası ile politik ve de ticari irtibatları 1990’lı senelerde hız kaydetmiştir.³

Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Çin arasındaki öncü diplomatik ilişkiler 1975 senesinde başlamış olup bunu takip eden yirmi yıllık süreçte taraflar arasında iki kayda değer antlaşma yapılmıştır. Söz konusu antlaşmalardan birincisi, 1978 senesinde yapılan ticaret antlaşması,

³ İrfan Kaya Ülger (2024), “AB-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri”, içinde (editörler: Mesut Hakkı Çaşın & Sina Kısacık & Can Donduran) *21. Yüzyılda Bütün Boyutlarıyla Çin Halk Cumhuriyeti Cilt 1*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, İkinci Basım, s. 641.

ikincisi ise 1985 senesinde akdedilen ticaret ve iktisadi iş birliği antlaşması olmuştur. 1980’li senelerde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü üyeleri Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda ve İngiltere aralarında olduğu Batı Avrupa devletleri Çin’e savunma ve çift taraflı kullanım teknoloji sistemlerinin satışını yapmışlardır. 4 Haziran 1989 tarihinde vuku bulan Tiananmen Meydanı’ndaki protestoculara yönelik şiddetli müdahale sonrasında Brüksel tarafından Pekin’e karşı silah ambargosu uygulanmaya başlanmıştır. Bahse konu atmosfer, 1990’lı yılların başlangıçta değişim göstermiş ve Pekin’in bölge ve de dünya politikasında güç kazanmasıyla birlikte AB yetkilileri Çin ile daha yakın irtibatlar tesis etmek maksadıyla girişimler gerçekleştirmişlerdir. Brüksel’in Pekin ile olan irtibatlarına verdiği ehemmiyet 1995, 1998 ve 2001 senelerinde ilan edilen belgelerle açıkça ortaya konmuş olup 2003 senesinde de taraflar arasında geniş ölçekli bir stratejik iş birliği tesisi sayesinde ikili irtibatlarda dikkat çekici bir aşamaya ulaşılmıştır. Pekin’e verilen bahse konu ağırlığın birtakım sebepleri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, her iki oyuncunun da ivedi bir biçimde iktisadi menfaatleri bakımından birbirlerini dikkate değer ticaret ortakları biçiminde kıymetlendirmelerinden ileri gelmektedir. Çin geçtiğimiz 20 senede fakir, gelişmemiş ve taktiksel açıdan dikkate değer bulunmayan bir ülke durumundan kurtularak iktisaden bir dev haline gelmesi neticesinde Avrupalı devlet insanları, Pekin ile karşılıklı irtibatları geliştirmek maksadıyla niyet beyanında bulunmuşlardır. Çin, AB’nin ikinci en çok ticari faaliyetler gerçekleştirdiği ülke pozisyonundayken, AB ise Çin’in en çok ticari faaliyetler yaptığı oyuncu durumundadır. Yükselen iktisadi ve de ticari münasebetler günümüzde Pekin-Brüksel arasındaki ortaklığının temel yapı taşı meydana getirmektedir. AB, Çin’den endüstri ürünleri alımı yaparken, Çin’e teknoloji ürünleri satımı gerçekleştirmektedir.⁴

AB, Çin’in 1995 senesinde teşkil edilen Dünya Ticaret Örgütü’ne (DTÖ) üyeliğine yönelik olarak geçiş süreci amacıyla bir proje ortaya koymuş ve yine aynı yıl içerisinde AB, Çin ile ilişkilerine dönük olarak ilk uzun dönemli politikasını “*Çin-Avrupa İlişkileri için Uzun Vadeli Bir Politika*” başlığıyla ilan etmiştir. 1998 senesinde ilan edilen Çin ile Kapsamlı Bir Ortaklık İnşa Etme” bildirisi 15 Mayıs 2001 tarihinde Brüksel’in daha etkin bir Pekin stratejisi ortaya koyması niyetiyle “*AB’nin Çin Stratejisi*” biçiminde güncellenerek benimsenmiştir. Bahse konu belge günümüzde Brüksel’in Pekin siyasasının temelini oluşturmuştur. 13 Ekim 2003 tarihinde ilan edilen yeni belgede ise 1998 ve 2001 belgeleri gözden geçirilmiş ve “*AB-Çin İlişkilerinde*

⁴ Önder Canveren & İrem Aşkar-Karakır (2017), “Değerler ve Çıkarlar Tartışmasının Gölgesinde Avrupa Birliği Dış Politikasında Asya-Pasifik ve Çin”, içinde (editörler: Sanem Özer & Senem Atvur & Ramazan İzol) 21. *Yüzyılda Asya-Pasifik: Bölgesel Politikalar-Uluslararası Sorunlar-Yeni Aktörler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, ss. 77-78.

Paylaşılan Çıkarlar ve Meydan Okumalar” adıyla yenilenmiştir. Öte yandan, Pekin, Brüksel ile ilgili ilk siyaset belgesini 13 Ekim 2003 tarihinde ilan etmiştir. Adı geçen belgede Pekin ve Brüksel arasındaki iş birliği konularının çeşitlendirilerek arttırılması zorunluluğuna vurgu yapılmıştır. Adı geçen belgeler ve siyasalar irtibatlar sıfır kilometre bir ivme kazandırmıştır. Dönem dönem sıkıntılar vuku bulsa da irtibatlar liberal yaklaşımla ifade edilebilecek bir biçimde yükseliş kaydetmektedir. Bunun sebebi ise Soğuk Savaş ile beraber gücün tanımında da dönüşüm yaşanmış, askeri harcamalar düşerken, sermaye biriktirme ağırlık kazanmıştır. 1975 senesinde başlatılan irtibatların 2002 senesinden bu yana öngörüldüğü üzere iktisadi kazançlarla ivmelendirildiği tecrübe edilmiştir. İktisadi irtibatlar vasıtasıyla vuku bulan durumun Pekin’in Brüksel’e bağımlılığı neticesini doğurması, Batılı değerlerle eşgüdümünü gerçekleştirmesi benzeri politik kazançların ortaya çıkabileceği iddia edilmiştir. Diğer taraftan benzeri bir yaklaşımın Pekin tarafında da mevcut olduğu söylenebilir. Asya’nın politik merkez olacağı ve de Brüksel’in Pekin’e bağımlı hale geleceği öngörülmüştür.⁵

Brüksel-Pekin irtibatlarını liberal düşünce okulu yaklaşımdan ele alırsak Brüksel’in Pekin piyasasında etkin bir oyuncu olma hedefinin bulunduğu bahsedilebilir. Adı geçen benzer esnada Brüksel’in normatif değerlerini Pekin’e empoze etmek yoluyla politik neticeler alabileceği bir aşamayı da başlatmış olacaktır. Brüksel bahse konu hedefine varabilmek maksadıyla dönem dönem sınırlandırmalar koymak mecburiyetinde olsa da iç piyasasını Çin mallarına kapatmamaya çalışmaktadır. Öte yandan, Brüksel-Pekin ilişkisini gerçekçi düşünce okulu yaklaşımından ele alırsak Pekin, 2. Dünya Harbi’nin muzaffer cephesinde bulunmasından ötürü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde veto yetkisini barındıran beş daimi üyesinden birisi olarak Dünya’nın önde gelen nükleer kuvvetleri arasındadır fakat daha sonraki dönemlerde Moskova’ya benzer şekilde Pekin de Batı dünyası açısından bir tehdit durumu arz etmiştir. Brüksel, DTÖ’ye üye olarak kurallara uyumlu yaşamaya ağırlık veren ve iktisadi kuvvetini askeri kuvvetinin önüne koyan Pekin ile karşılıklı bağımlılık ilişkisi tesis etme niyetindedir. Böylelikle ticaret kanalıyla tesis edilen irtibatların Pekin’in tekrardan askeri kuvvet niteliğini ön plana geçirerek Batı Bloku açısından bir risk unsuru olmasının engellenmesinin olasılık dahilinde olabileceği değerlendirilmektedir. Pekin bu ilişkiyi şöyle değerlendirmektedir: Pekin de Avrupa piyasasından istifade etmek niyetindedir. Adı geçen ticaret münasebetinin kendisi bakımından bir ehemmiyeti daha bulunmaktadır ki Brüksel tarafından Pekin serbest pazar iktisadi sistemi benimsemediği, DTÖ’nün bütün şartlarını yerine

⁵ Uğur Celil Özgöker & Erdoğan Mert (2021), “Avrupa Birliği’nin Avrasya Perspektifi Bağlamında Rusya ve Çin Politikası”, içinde (editörler: Murat Yorulmaz & Serdar Yılmaz) *Avrasya Denklemi: Rusya-Çin Rekabeti*, Ankara: Astana Yayınları, ss. 189-190.

getirmediği ve bundan dolayı Pekin'e kısıtlamalar uygulandığından söz edilmektedir. Çin'in bu durumun üstesinden gelmek adına Birlik'in parçalanmış yapısından istifade ederek Birlik üyesi ülkelerle ikili ticaret irtibatları tesis etmeye daha fazla öncelik verdiğinden bahsedilmektedir. Çin, AB veya üye ülkelerini ticaret yapma yoluyla kendisine bağımlı hale getirme niyetindedir. Böylelikle Avrupa piyasasında söz sahibi olarak Brüksel'in sınırlandırmalarına karşın politik bir oyuncu olarak Avrupa'da kendisine yer bulabilecektir. Çin açısından AB örgütlü bir piyasadan başka bir şey olmayıp piyasa giriş halinde dönem dönem engeller tecrübe edilse de sabırla davranılarak eninde sonunda piyasa hakimiyeti gerçekleştirilebilecektir. AB'deki iktisadi bunalım Pekin bakımından bir fırsata yol açmış ve iktisadi krizin neticesi olarak Brüksel'in kısıtlayıcı pozisyonlarında yumuşama görülmüştür. İlgili durumun Brüksel'in dış siyasete liberal bakış açısıyla yaklaşmasından ötürü yumuşamayı tercih ettiği değerlendirilmektedir. Brüksel, Pekin'in iktisadi kuvvetinden istifade etmek suretiyle iktisadi bunalımın etkilerini kırmayı hedeflemiş ve bundan dolayı Çin ile olan irtibatlarını yoğunlaştırmıştır. Birlik ülkelerinin Pekin ile ikili irtibatları söz konusu zaman zarfında artış kaydetmiş ve iktisadi bunalımla birlikte Pekin'in ikili irtibatlardaki yaklaşımlarında da artış yaşanmıştır.⁶

Birtakım Birlik üyeleri Çin ile tesis edilen her çeşit irtibatı kuşkulu hatta riskli biçimde değerlendirmekte olup ilgili yaklaşımın Washington'ın tutumuyla uyumluluk içermesi sürpriz olarak değerlendirilmemelidir çünkü bahse konu üyelerin Washington ile bire bir ortak dünya görüşüne sahip bulunmalarına sebebiyet veren yakın ilişkileri bulunmaktadır. Washington'ın rekabetin yanı sıra mücadelesini de ortaklarına yansıtıyor olması bahse konu ortakların bünyesinde yer aldıkları AB benzeri örgütlenmelerin Pekin mevzusundaki kararlarının üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Brüksel'in Pekin'e yönelik hedeflediği siyasi bir gündemi söz konusudur. Örneğin 2002-2006 dönemini kapsayan Country Strategy Paper on China Belgesinde Brüksel'in Pekin siyasetini 4 madde altında toplamak mümkündür: (1) Pekin'i daha sorumlu, güvenilir bir evrensel oyuncu olmaya yöneltmek maksadıyla politik iletişimi geliştirmek, (2) İnsan hakları ve hukukun üstünlüğü temelli, Batı normları çerçevesinde özgür bir toplum düşüncesini yerleştirmiş olmak. (3) Sosyo-iktisadi değişimi ve dünya iktisadi sistemine iştirakini sağlamak maksadıyla yardımda bulunmak. (4) Pekin'deki Brüksel algısını olumlu yönde dönüştürmek. Brüksel'in ticaret kanalıyla Batılı normların Pekin'i değiştirmesini beklediği aşikardır. Böylelikle askeri ve de politik bir dev durumundaki bahse konu ülkenin Birlik'e karşı bir risk meydana getirme olasılığının asgariye indirilmesi umulmaktadır. Pekin

⁶ A.g.e., ss. 190-191.

ise buna DTÖ üyeliği ile iktisadi sistemini bütünleştirmeye çalışarak müspet bir karşılık vermiştir. Fakat öngörülebileceği üzere Pekin, AB piyasasından mümkün olduğunca fazla bir biçimde faydalanmayı amaçlamaktadır. Brüksel, Pekin'e yönelik silah ambargosu tatbik etmektedir. Fakat Birlik üyelerinin silah ihracatını sürdürdükleri ve hatta en önde gelen sağlayıcılar içerisinde oldukları tecrübe edilmektedir. Çin'e yönelik savunma teknolojileri ve ürün ihracatında İsrail'in ardından Fransa, Almanya ve İtalya'nın da aralarında bulunduğu Birlik üyesi ülkeler yer almaktadır. Pekin, Brüksel'in birlik biçiminde ortak hareket edememesini iyi değerlendirerek birlik biçiminde engellenen menfaatlerini üye ülkelerle münhasıran tesis ettiği irtibatlar kanalıyla elde etmede başarı sağlayabilmektedir.⁷

Taraflar arasındaki irtibatlarda ana tetikleyici unsur ticaret olmuştur ki ikili irtibatlar genellikle piyasa, ticari iş birliği ve yatırımlar düzleminde biçimlenmiştir. Tarafların birbirlerini tamamlayan ve ikame mal sınıfındaki irtibatları karşılıklı bağımlılığın oluşmasına sebebiyet vermiştir. Buna karşın ÇHC ile AB arasındaki bağımlılıkta simetriden söz etmek mümkün değildir. Buradan da sarıh bir biçimde idrak edilebileceği gibi Birlik ve Çin arasındaki ticaret 2010 senesinden bu yana Çin lehine fazla vermiş durumdadır. Örneklendirmek gerekirse 2019 senesinde Birlik'in Çin'den dış alımı 361,3 milyar dolar ve dış satımı da 198,3 milyar dolar düzeyinde vuku bulmuşken 2020 rakamları ise 383,4 milyar dolar ve 202,6 milyar dolar olarak cereyan etmiştir.⁸ Çin, bitmiş ürünler bağlamında AB'nin ABD'den sonraki ikinci büyük ticari ortağıdır ki burada 2023 senesinde ikili ticaret hacmi 739 milyar avro olmuştur. Bu 2022'ye kıyasla yüzde on dördlük bir azalma demektir. Çin, AB'nin ihracatlar bağlamındaki üçüncü büyük, ithalatlar bağlamında ise en büyük ortağıdır. AB-Çin ticaret dengesi sürekli olarak Çin lehine gelişmektedir. 2023 senesinde AB'nin buradaki açığı 292 milyar avro olmuştur. Bahse konu düzlemde AB'nin Çin'e yönelik ihracatı 223,6 milyar avroyken, AB'nin Çin'den ithalatı ise 515.9 milyar avro olarak cereyan etmiştir bu yıldan yıla sırasıyla yüzde 3,1 ve yüzde 1,8'lik düşüşler anlamına gelmektedir.⁹

Çin, bitmiş ürünler bağlamında AB'nin ABD'den sonraki ikinci büyük ticari ortağıdır ki burada 2023 senesinde ikili ticaret hacmi 739 milyar avro olmuştur. Bu 2022'ye kıyasla yüzde on dördlük bir azalma demektir. Çin, AB'nin ihracatlar bağlamındaki üçüncü büyük, ithalatlar bağlamında ise en büyük ortağıdır. AB-Çin ticaret dengesi sürekli olarak Çin lehine

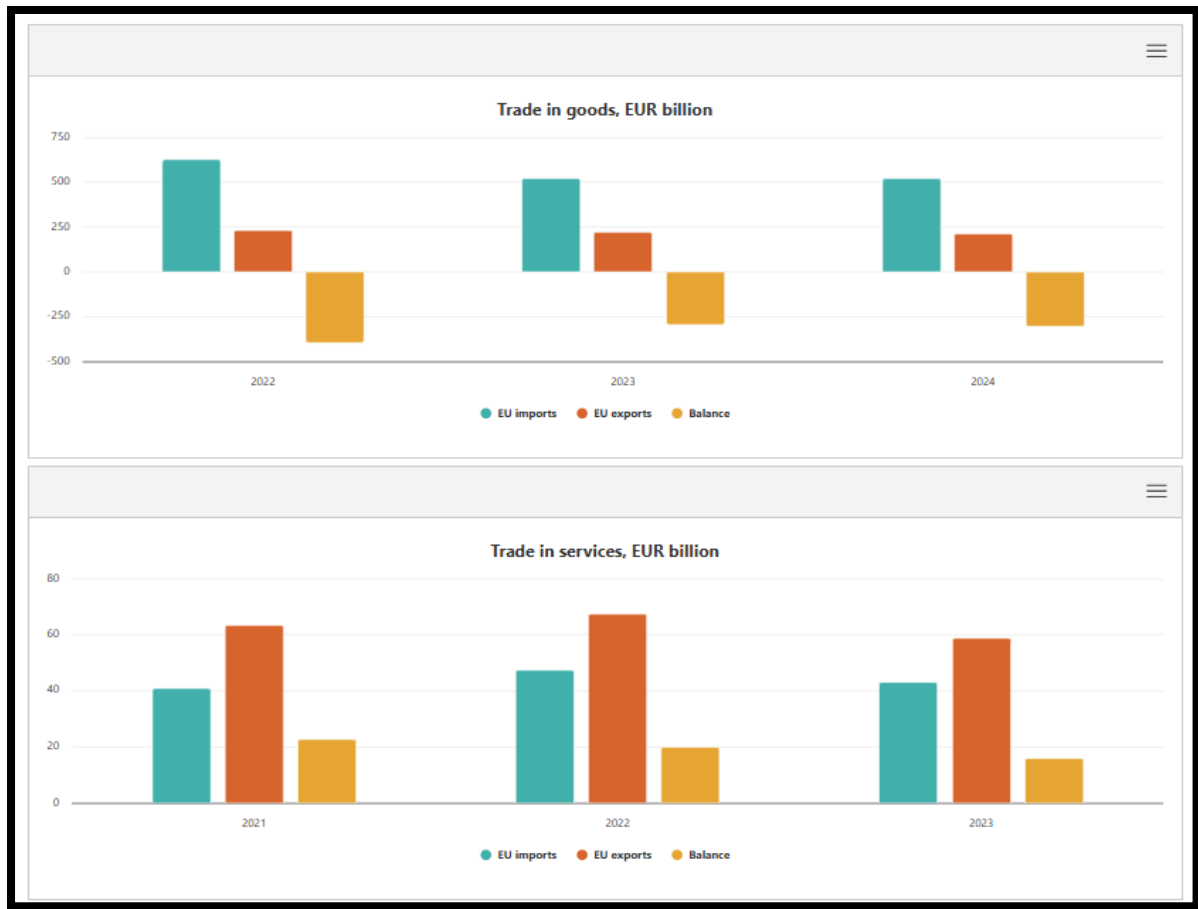
⁷ A.g.e., s. 191.

⁸ İrfan Kaya Ülger, "AB-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri", s. 642.

⁹ European Commission Directorate-General for Trade (2025), "EU trade relations with China: Facts, figures and latest developments", Erişim Tarihi: 29.12.2025, Erişim Adresi: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en.

gelişmektedir. 2023 senesinde AB'nin buradaki açığı 292 milyar avro olmuştur. Bahse konu düzlemde AB'nin Çin'e yönelik ihracatı 223,6 milyar avroyken, AB'nin Çin'den ithalatı ise 515.9 milyar avro olarak cereyan etmiştir bu yıldan yıla sırasıyla yüzde 3,1 ve yüzde 1,8'lik düşüşler anlamına gelmektedir.¹⁰ İlerleyen dönemlerde Çin'in Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üye olması ile AB ülkeleri ile Çin arasındaki diplomatik ve ticari ilişkiler yeniden canlanmaya başlamıştır. 2003 yılında karşılıklı olarak “*kapsamlı stratejik ortaklık*” ile Çin ve AB ülkeleri arasında silah ticareti, gümrük iş birliği, ekonomik faaliyetler, bilim ve teknoloji ortaklıkları olmak üzere birçok alanda iş birliği anlaşmaları ve protokoller imzalanmıştır.¹¹

Tablo 1. Avrupa Birliği'nin Mal Ticareti: İthalat, İhracat ve Ticaret Dengesi¹²

Tablo 1'de Avrupa Birliği (AB) ile Çin arasındaki mal ticareti hacmi yer almaktadır. Tablo ilgili yıllarda Çin için pozitif, AB ülkeleri için negatif yönlü bir hareket izlenmektedir. Bu durum, 2024 yılında AB'nin Çin'e karşı 305.8 milyon euro mal ticaret açığı kaydettiğini

¹⁰ A.g.e.

¹¹ Hong Zhou (2017), “An Overview of the China-EU Strategic Partnership (2003–2013)”, içinde (editör: H. Zhou), *China-EU Relations. Research Series on the Chinese Dream and China's Development Path*, Singapore: Springer, ss. 3-31.

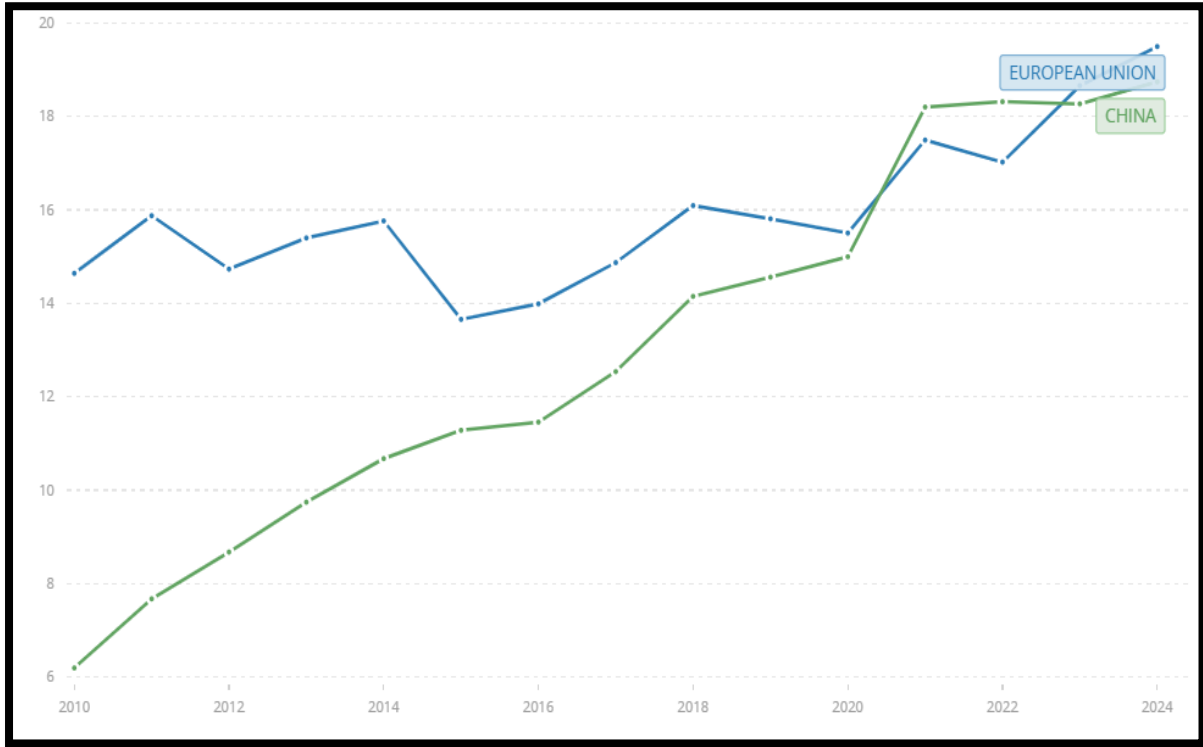
¹² European Commission Directorate-General for Trade (2025), “EU trade relations with China: Facts, figures and latest developments”.

göstermektedir. AB ülkeleri Çin'e ithalat bağımlılığına sahiptir. Çin için ise AB ülkeleri ihracat üçüncü, ithalatı ise birinci ticaret ortağı olarak konumlanmaktadır. 2024 yılında AB ülkelerinin Çin'e ihracatı 213,3 milyar euro iken, Çin üzerinden ithalatı ise 519 milyar euro olarak kaydedilmiştir. Bu durum AB ülkelerinin Çin'e karşı büyük miktarlarda ticaret açığının yaşanmasına neden olmaktadır. Karşılıklı olarak yapılan ticaret genel olarak makine ve taşıtlar gibi ülke ekonomileri için stratejik öneme sahip ürünler üzerinden olmaktadır. Özellikle Çin'in ölçek ekonomisinden yüksek miktarlarda faydalanması maliyet avantajı sağlamakla beraber, AB ülkelerinde ise hizmet sektörü bazında bir avantaj bulunarak bir denge elde edilmektedir. 2024 yılında AB ülkelerinin hizmet ticaretinde 21,7 milyar euroluk bir hizmet ticareti fazlası yer almaktadır. Bununla beraber Çin özellikle AB ülkelerine yeşil alan yatırımlarında artış göstermekle beraber genel bazda AB ile Çin arasında mal ticareti bakımından değişken ve belirsiz bir durumun varlığı söz konusudur. Çin'in mal ticareti boyutunda görece üstünlüğü hissedilmekte iken, hizmet ticaretinde ise AB ülkelerinin görece üstünlüğü dikkat çekmektedir.¹³

Çin ve AB ülkeleri arasındaki ekonomik, finansal ve ticari ilişkiler stratejik açıdan büyük önem taşımaktadır. Uzun süren ihracat, ithalat ve doğrudan yabancı yatırımlar karşılıklı olarak diplomatik ilişkiler üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. Finansal piyasa yatırımları ve portföyler artarken, Çin menşeli şirketler ise AB altyapı, enerji ve teknoloji konularında büyük oranlarda yatırımlarını arttırmaktadır. Ancak özellikle AB ülkeleri Çin'e dış ticaret açığı vermeleri nedeniyle daha adil bir ticaret hacmi beklentisi içindeyken, Çin ise dünyadaki küresel ticaret zincirini daha fazla arttırmayı amaçlamaktadır. Çin AB ülkelerini ticaret olarak kendilerine bağımlı hale getirmeyi planlarken, AB ülkeleri pazarında güçlü bir söz sahibi olmayı istemektedir.¹⁴ AB ve Çin arasındaki ekonomik ve finansal ilişkileri analiz ederken, ekonomik büyüklükler, büyüme dinamikleri, gelir düzeyleri ile makroekonomik veriler ile karşılaştırılmalı analiz yapılmıştır. Dünya bankasının resmi internet sitesinden elde edilen veriler küresel finansal kriz sonrası yapılan reformlar ve ekonomiyi etkileyen şokları da kapsayacak şekilde 2010 ile 2024 yılları arasını kapsamaktadır.

¹³ A.g.e.

¹⁴ Ozan Örmeci (2013), "21. Yüzyılda ABD-Çin Rekabeti", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, ss. 9-11.

Grafik 1. Avrupa Birliği ve Çin'in GSYH (Cari ABD Doları) Karşılaştırması (2010–2024)¹⁵

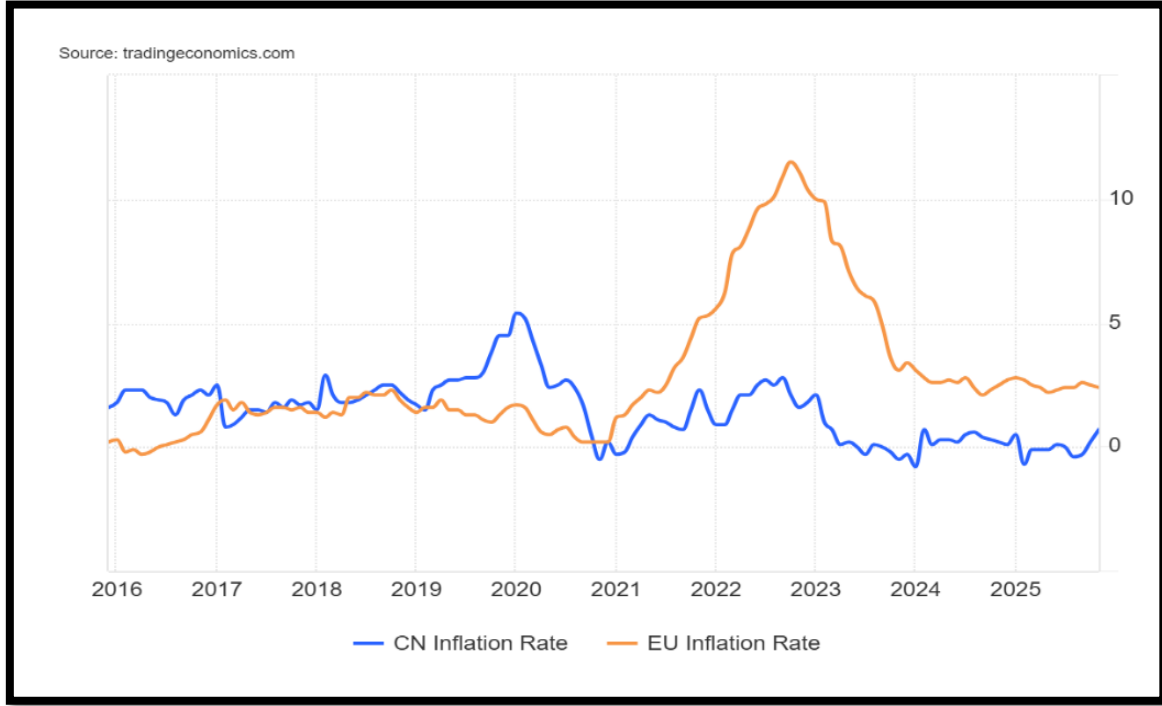
Grafik 1'de 2010-2024 yılları arasında AB ile Çin'in ABD doları cinsinden karşılaştırmalı olarak Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) verileri gösterilmektedir. Yeşil renkli çizgi Çin, mavi renkli çizgi ise Avrupa Birliği'nin gelişimini temsil etmektedir. İlgili yıllarda AB ülkelerinin Çin'e göre daha yüksek GSYH'ye sahip oldukları ancak dalgalı bir büyüme görüldüğü dikkat çekmektedir. AB açısından dalgalanmanın nedeni temelde avro bölgesinin kriz sonrası toparlanma süreci olduğu ve döviz kurunun da görece etkisinden bahsedilebilir. Pandemi sonrasında AB ülkelerinin maliye politikaları küresel talep artışının etkisiyle olumlu şekilde izlenmiştir.

Aynı dönemlerde ise, Çin, AB'nin oldukça gerisinde bir GSYH'ye sahipken, özellikle 2010 yılı sonrasında sanayileşme ve ihracata dayalı altyapı yatırımlarının olumlu etkilerini görmüşlerdir. Çin ilgili yıllarda yalnızca AB ülkeleri için değil, aynı zamanda dünya ülkeleri için de tedarik zinciri ağlarını genişletici politikalar benimsemiştir. Özellikle 2020 yılında büyüme hızında Çin ile ABD arasında görülen tedarik zinciri krizi ve ticaret savaşları Çin ekonomisine görece yavaşlık katmışsa da daha sonra AB ülkeleri ile kurmuş oldukları güçlü ticaret iş birliği Çin'in ABD ile karşılıklı ticaret savaşlarının olumsuz etkilerini baskıladığı görülmektedir. Eğer Çin

¹⁵ World Bank (2025), "GDP (current US\$) (NY.GDP.MKTP.CD) — European Union, China, 2010–2023", World Bank Open Data, Erişim Tarihi: 29.12.2025, Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2024&locations=EU-CN&start=2010&view=chart>.

küresel seviyede ticaret hacmini grafikte olduğu gibi dramatik bir şekilde arttırmaya devam ederse gelecek vadede en güçlü ekonomiye sahip ülke olabilir. Bu durum ekonomik gücün artmasıyla askeri ve savunma sanayine yapılan yatırımların da artmasıyla beraber Çin küresel alanda hem ekonomik hem de askeri gücünden doğan politik avantajını diplomatik ilişkilerde bir avantaj olarak kullanabilir.¹⁶

Grafik 2. 2016–2025 Döneminde Avrupa Birliği (AB) ve Çin Enflasyon Oranlarının Karşılaştırmalı Analizi (TÜFE, %)¹⁷

Grafik 2'de Çin ve AB bölgesinin 2016 ile 2025 yılları arasındaki enflasyon oranları gösterilmektedir. Grafik üzerinde mavi çizgi Çin'i, turuncu çizgi ise AB ülkelerini temsil etmektedir. Buna göre 2016 ile pandeminin başlangıç yılı olan 2019 arası her iki ekonomi için de enflasyon oranları daha ılımlı bir seyir izlediği görülmektedir. Çin'de enflasyon genellikle %1 ile %3 arasında değişim gösterirken; AB bölgesinde görece daha düşük ve kontrollü yükselen bir enflasyon oranları dikkat çekmiştir. Bu dönemler görece iki ekonomi arasında ticaret hacimlerinde artışların olduğu ve küresel tedarik zincirlerinde sorunların yaşanmadığı daha ılıman ekonomik koşulların olduğu dönemler olduğu söylenebilir.

¹⁶ Murat Çiçek (2014), "Çin-ABD Rekabetinde Gelişen AB-Çin İlişkileri", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 2(2), s. 21.

¹⁷ Trading Economics, "China Inflation (CPI)", Erişim Tarihi: 06.01.2026, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/china/inflation-cpi#>.

2019 yılında COVID-19 pandemisinin başlamasının ardından her iki ekonomide de dalgalanmaların başladığı görülmektedir. Çin’de özellikle yükseliş gösteren enflasyon oranı Çin’in hızlı kapanma politikaları ve talep daralmaları ile üretim faktörleri üzerindeki gerekli ayarlamalardan kaynaklandığı düşünülmektedir. AB ülkelerinde ise 2021 yılına kadar enflasyon düşük seyretmiştir. Bunun başlıca sebepleri arasında pandemi destekleri ile talep miktarında görülen azalışlardır. Özellikle bu dönemlerde Çin ile AB arasındaki ilişkiler daha yoğun olarak gündeme gelmekle beraber küresel tedarik zincirinde görülen bağımlılık ve stratejik sektörlerde görülen tartışmalar artmaya başlamıştır.

AB bölgesinde özellikle enflasyon oranları 2022 yılının ortalarında tarihi rekor kırarak zirveye ulaşmıştır. Bu durum AB ülkeleri aleyhinde özellikle enerji sektöründe Rus-Ukrayna savaşı nedeniyle görülen arz daralmaları ve fiyat artışlarıdır. Özellikle AB ülkelerinin Rusya’ya uyguladıkları ambargolar ve karşı tutumlar Rusya’nın AB ülkeleri üzerinde büyük enerji yaptırımları uygulamasına neden olmuştur. Bu durum enerji maliyetlerinin artması ile birçok ürünün fiyatında da artışlar yaşanmasına sebep olmuştur.¹⁸

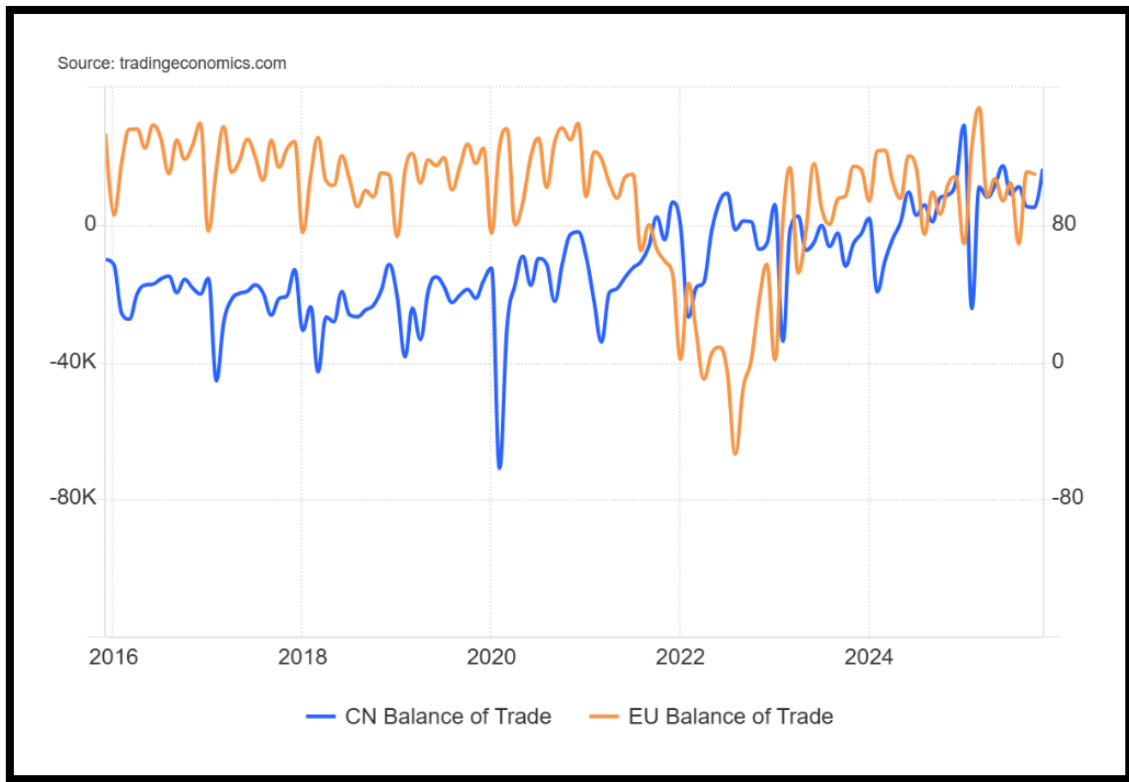
2023 yılı itibariyle dramatik seviyede düşen enflasyon oranlarının ise AB ülkelerinin özellikle Çin üzerinden ithal ettikleri tüketim malları ile ara mallar olması sebebiyle AB ülkelerindeki maliyet baskılarını azaltmış, bu durum da avronun üretim maliyetlerinden kaynaklanan baskılarını azatmış ve enflasyon oranları üzerinde olumlu etkileri olmuştur. Aynı dönemlerde Çin ise enflasyon oranını düşük seviyelerde tutmayı başarmış ve bazı dönemlerde neredeyse %0 seviyesine indirmiştir. İki ekonomi arasındaki bu ayrışma AB ülkelerinin enerji ithalatına olan bağımlılığı ile Çin’in kontrollü seyreden fiyat politikaları ve üretim kapasitesi ve güçlü ihracat oranlarından kaynaklandığı söylenebilir.

2024 ve 2025 yıllarına bakıldığında ise AB bölgesinin enflasyon oranlarındaki olumlu azalış devam ederken, halen pandemi önceki dönemdeki enflasyon oranlarına ulaşamadıkları söylenebilir. Çin’de ise çok düşük enflasyon oranı hatta bazı dönemlerde ise negatif enflasyon oranlarına ulaşıldığı ve ekonomide deflasyon riskinin gündeme geldiği görülmektedir. Deflasyonun görüldüğü ülkelerde genel fiyat düzeyleri sürekli olarak azaldığından dolayı hane halkı fiyatların daha fazla düşeceği beklentisi ile harcamayı erteler, bu durum hem yatırımları hem de üretimi ertelemekle beraber ekonomik durgunluğa ve işsizliğin artmasına neden olur. Çin’de bu dönemlerde yaşanan deflasyon bu konuları gündeme getirmekle beraber, AB

¹⁸ Sina Kısacık & Erinç Bayrı (2025), “An Analysis Concerning the Financial, Economic, Political, and Energy Dimensions of the Ongoing 2022 Russia Ukraine War”, *İstanbul Kent Üniversitesi Siyasal, Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), ss. 72-85.

ülkelerinin enerji fiyatları ve üretimden kaynaklanan fiyat artışlarıyla sıkı mücadele kapsamında almış oldukları para politikaları etkilerini olumlu seviyede göstermeye devam etmektedir. Genel görünümü özetleyecek olursak, ilgili yıllarda Çin ile AB arasındaki ticaret denge arayışları, rekabet gücü ve fiyat istikrarı ekseninde ilerleyen ekonomik ve politik adımlar her iki ekonomi açısından hem maliyet ve fiyat avantajı hem de rekabet baskısı yaratmıştır. Bu durum hem politika yapıcılarının hem de ekonomik istikrarın sağlanmasında atılacak adımların her iki ülke için de çok hassas olduğunu hatırlatmaktadır.

Grafik 3. 2016–2025 Dönemi Avrupa Birliği (AB) ve Çin Dış Ticaret Dengelerinin Karşılaştırmalı Analizi¹⁹

Grafik 3'te iki ekonominin de dış ticaret dengesi yer almaktadır. Mavi çizgi Çin'in dış ticaret dengesini gösterirken; turuncu çizgi ise AB ülkelerinin dış ticaret çizgilerini göstermektedir. 2016 ile 2019 dönemleri arasında Çin'in dış ticaret dengesinin negatif alanda olmasının sebebi özellikle ithalatın ihracata görece yüksek seviyede olduğu, üretim faaliyetleri ile iç talebi karşılamak için dışa bağımlılığın arttığı söylenebilir. Aynı dönemlerde AB ülkeleri için de ticaret dengesinin benzer şekilde sıfır noktasına yakın olduğu dalgalı bir ivme görülmektedir.

¹⁹ Trading Economics, "China Balance of Trade", Erişim Tarihi: 06.01.2026, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/china/balance-of-trade#>.

AB ülkelerinin bu dönemlerde Çin'e özellikle tüketim ve sanayi malları üzerinde bağımlılığı artış göstermiştir.

2020 yılında ise Çin'in ticaret dengesi yüksek derecede bozulma göstermiştir bunun en başlıca sebebi arasında pandeminin Çin'de başlaması ve ülkede alınan sıfır COVID politikası gereği üretim ve tedarik zincirinde yaşanan kırılmalar özellikle ilgili dönemde Çin'in dış ticaret dengesini sert ve olumsuz yönde etkilemiştir. Benzer yıllarda AB dış ticaret dengesi görece Çin kadar etkilenmemiştir. Bunun temel sebepleri arasında erken kapanma politikası ve kamu destekleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir. 2021 ile 2022 yılları arasında ise Çin'in hızlı toparlanma süreci başlamış ve tedarik zincirinde yaşanan kırılmaların toparlanma çabaları ve ihracata dayalı büyüme çabaları dış ülkelerin Çin mallarına olan taleple beraber artış göstermiştir.

2022 yılında AB ülkelerine Rus-Ukrayna savaşının olumsuz etkileri yansımış ve enerji fiyatlarındaki girdi artışı üretim ve tüketim olmak üzere birçok kalemde olumsuz etkilere neden olmuştur. Savaşın olumsuz etkileriyle Brent petrolün fiyatı 100 doları geçmiş ve enerji faturaları artmış, emtia fiyatları da tedarik krizi ve girdi maliyetlerinden dolayı çok fazla yükselmiştir. Bu durum ülkelerin ticaret rakamlarına da yansımıştır.²⁰

AB ülkeleri ve Çin arasındaki ekonomik, ticari ve finansal akımlar özellikle son 15 senede belirleyici bir hal almıştır. Bu durum yalnızca iki ekonomi arasında değil, aynı zamanda küresel boyutta fiyat istikrarı, büyüme faaliyetleri ve ticaret dengesi açısından da belirleyici bir rol oynamaktadır. Küreselleşmeyle beraber tedarik zincirinde yaşanan sorunlar beraberinde Çin'in ithalata dayalı büyüme politikaları yalnızca AB ile olan ticaret dengesini etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda Çin-ABD politikalarını da etkilemektedir. Özellikle Trump rejimi ABD'nin Çin'e ticaret açığı vermesi küresel piyasada dengeleri değiştirmektedir. Emtialarını artan girdi maliyetleri ve Rus-Ukrayna savaşı sonrası petrol fiyatlarında görülen yükseliş özellikle ülkelerin ticaret dengesini bozmakla beraber petrolden üretilen birçok ürünün girdi maliyetini arttırmakta bu durum da çıktı fiyatlarına yansımaktadır. Kısa ve uzun vadede bu durum bireylerin satın alma güçleri üzerinde olumsuz etki yaratarak enflasyonun daha fazla hissedilmesine neden olmaktadır.²¹

²⁰ Sina Kısacık & Erinç Bayri, "An Analysis Concerning the Financial, Economic, Political, and Energy Dimensions of the Ongoing 2022 Russia Ukraine War", s. 79.

²¹ Erinç Bayri (2024), "Causes of The Global Financial Crisis: Potential Impact on The World and Turkish Economy", *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(26), s. 79.

2. Çin-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Kuşak-Yol Girişimi

Hazırlıkları uzun bir zamandır süren Kuşak-Yol Girişimi (KYG) 2013 senesinde dünyaya ilan edilmiştir. Proje önceleri Çin ile diğer ülkeler arasındaki ticaret hacmini canlandırmak için ortaya konulmuş görüntüsünü verse de son senelerde bahse konu tespit Çin egemenliğiyle ikame edilmiştir. Öncelikli olarak 2001 senesinde Çin'in DTÖ'ye üyeliğini müteakiben yaşadığı ilerlemeler kaygılara hak vermiştir. Çin, dışa açılmanın başlangıç safhalarında ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımlarına ucuz işgücü temin etmiş, bunu müteakiben montaj endüstrisi ile sıfır kilometre bir safhaya ulaşmıştır. Mevcut şartlarda ise Çin, her kalite endüstri ürününü üretebilecek, dijital ekonomi ve lojistik fırsatları sayesinde küresel ölçekte pazarlama ağları tesis edebilecek düzeye ulaşmıştır. Çin ürünlerinin milletlerde pazarlarda büyük bir hakimiyet kurması ve bunun sürekliliği, doğal bir biçimde ilgili ülkenin politik etkinliğinin yükselmesiyle de neticelenmiştir. Dünyanın en önde gelen ve de en kayda değer ticari girişimleri içerisinde lider durumda bulunan KYG sayesinde dünya tekrardan şekillendirilmektedir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping öncelikli olarak 7 Eylül 2013 tarihinde Kazakistan'ın Nazarbayev Üniversitesinde gerçekleştiği konuşmasında ilgili girişimi ortaya atsa da bunun hazırlığın geçmişte dayandığı görülebilir. Çin ile Avrupa arasındaki muazzam ticaret ölçeğini genişletmeyi, büyütmeyi ve de Çin'den Avrupa'ya taşımacılığı kolay bir hale getirmeyi hedeflen girişim sayesinde maliyetlerin azaltılmasına ilaveten ticaret ölçeğinin büyütülmesi ve pazarların bütünleştirilmesi de tasarlanmıştır.²²

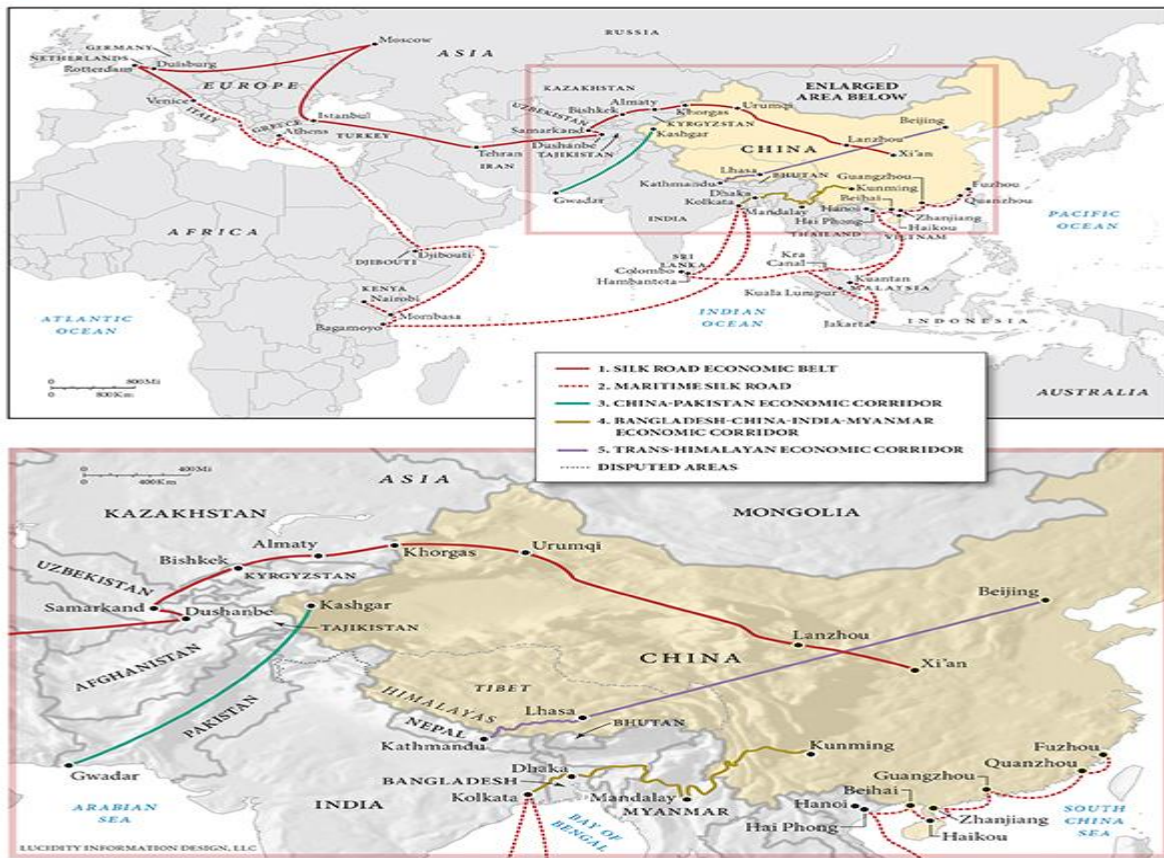
KYG'nin tatbikat sahası dünya nüfusunun %65'inin yaşamını sürdürdüğü bölgeyi kapsamaktadır. Girişimin, L. Xing'in yaklaşımına göre Marshall Planı'na kıyasla çok daha muazzam hedefleri barındırmakta olup, 21. yüzyılda Asya, Avrupa ve Afrika'yı taşımacılık, iletişim ve dijital sahalarda birbirine bağlayarak global ticaretin tekrardan tasarlanmasını amaç edinmektedir. İkinci Dünya Harbi'nin ertesinde ABD'nin ilan ettiği Marshall Planı, bir taraftan Avrupa'da harbin yok ettiği altyapı sistemini tekrardan ayağa kaldırma ve de Sovyet etki sahasını kısıtlamayı hedef edinmişti. Çin ile Eski Dünya'daki öteki ülkeler arasındaki taşımacılık rotalarını ve de altyapı yatırımlarını sağlamlaştırmayı hedeflemiş bulunan KYG ise ABD etkisini kısıtlama niyetine ilaveten pazarlara ve de taşımacılık altyapısını elinde bulundurarak ilgili alan üstünde egemen unsur olmayı amaç edinmektedir. Çin'in KYG kapsamında Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri üstünde nüfuz kurması “*paranın nüfuz gücü*”, “*böl*

²² İrfan Kaya Ülger, “AB-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri”, ss. 647-648; Baha Emir Şahin & Fahri Erenel (2021), “Kuşak Yol Girişimi Kapsamında Deniz ve Demir İpekyolu'nun Rekabeti”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(40), ss. 727-729.

ve yönet politikası” biçiminde de değerlendirilebilmektedir.²³ Bir gerçeklik olarak girişimin etkisindeki ülkelerde Çin iktisadi sistemine yüksek seviyede bağımlılık olduğu görülmekte ve ilgili mevzu Brüksel’de tartışmalara yol açmaktadır. Öncelikli altyapı yatırımları safhasında Çin’in genel olarak benimsenen milletlerarası müktesebattan daha çok kendi avantajına gördüğü uygulamaları dikte etmesi eleştirilere uğramaktadır. Brüksel, bahse konu sınıfa giren pratikleri “AB egemenliğine doğrudan bir saldırı” biçiminde kıymetlendirirken, öteki üye ülkeler arasında da yaklaşım farklılıkları bulunabilmektedir.²⁴

Harita 1. Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi²⁵

Figure 1. China’s Belt and Road Initiative

Çin’in Batı Balkanlar’a yönelik bütüncül bir resmi stratejisi bulunmamaktadır. Esasında Batı Balkanlar tanımı Pekin’in resmî belgelerinde ve de açıklamalarında yer almamaktadır.

²³ Ata Özkaya (2022), “Bölgesel Bir Aktör Olarak Çin ve Ekonomi Politikaları”, içinde (editörler: Arzu Al & Hayri Kaya) *Uluslararası Politik Ekonomide Avrasya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 134-139.

²⁴ Fatma Zeynep Özkurt-Dördüncü (2022), “Geniş Avrasya’da Yeni Oluşumlar: Avrupa Birliği’nin Avrupa ve Asya’ya Yönelik Bağlanabilirlik Stratejisi”, içinde (editörler: Arzu Al & Hayri Kaya) *Uluslararası Politik Ekonomide Avrasya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 246-248; İrfan Kaya Ülger, “AB-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri”, s. 648.

²⁵ Darshana M. Baruah (2018), “India’s Answer to the Belt and Road: A Road Map for South Asia”, Carnegie Endowment for International Peace, 21.08.2018, Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://carnegieendowment.org/research/2018/08/indias-answer-to-the-belt-and-road-a-road-map-for-south-asia?lang=en>.

Zuokui'ye göre Çin, tüm Balkanlar bölgesi için “*Tek Ülke, Tek Politika*” geleneğine bağlıdır. Onun Avrupa ile ilişkileri tarihsel olarak aralarında Almanya, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallık'ın olduğu büyük ülkelerle yoğunlaşmış durumdadır. Bu durum, 2012 senesinde Çin-CEEC İşbirliği'nin oluşturulmasıyla değişmiştir ki Pekin, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsamlı resmi Avrupa diplomasisine eklemiştir. Çin, birçok Avrupa ülkesinin stratejik açıdan en önemli ortaklarından birisi olmasına rağmen AB ile ilişkileri birçok seviyede karmaşık ve meydan okuyucudur.²⁶ Farklı AB politika alanlarında Çin paylaşılan hedeflerle birlikte bir iş birlikçi ortak, AB'nin çıkarlar dengesini bulmak zorunda olduğu bir müzakereci ortak, teknoloji liderliği yarışında bir ekonomik rakip ve de alternatif bir yönetim modelini önceleyen sistemik bir rakiptir. 2010lu yılların başında CEEC, uzun süreli bir ilişkisizlikten sonra Çin dış politika gündemine geri dönüş yapmıştır. Çin ve CEEC hükümet başkanları arasındaki ilk toplantı Varşova'da 2012 senesinde gerçekleştirilmiştir ki burada iş birliği için yeni bir düzenleme oluşturulmuştur. Her biri Batı Balkan ülkesi bu çerçevede yer almıştır. Çin'in o dönemdeki başbakanı olan Wen Jiabao, ülkesinin hükümetinin buralara yönelik 10 milyar ABD dolarlık bir özel kredi ilan etmiştir ki bu altyapı, yüksek teknoloji ve yeşil ekonomiye dönük ikili iş birliği projelerini destek sağlamaya yoğunlaşmıştır. Merkezi ve Doğu Avrupa'daki AB üyesi devletler, Çin'in tercihli borçlarına erişmede zorluk yaşamışlardır bunun sebebi ise AB'nin borç sınırı kısıtlamalarından ötürü kredi için egemen garantinin sağlanmasının kısıtlanması yatmaktadır. AB kurallarıyla kısıtlanmayan Batı Balkanlar devletleri Çin'in bu tercihli borçlarını daha fazla kabul edebilmişlerdir. Bu borçlar, bölgedeki içsel altyapının gelişmesine yardımcı olmak için kullanılmıştır ki bu ekonomik kalkınmanın omurgasını oluşturmaktadır.²⁷

Çin'in KYG altyapı bağlantılılığına odaklanmakta olup bu sektörün modernleştirilmesinde araçsal/önemli olacaktır. Mevcut durumda Çin'in Batı Balkanlar ülkeleriyle ilişkileri çok boyutludur. Bunlar siyasi iletişimi, ekonomik iş birliği, kültürel değişimler ve yüksek seviyeli toplantıları kapsamaktadır. Çin ve Sırbistan arasındaki geleneksel dostluk, Çin-Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (China's Central and Eastern European Countries - CEEC) arasındaki iş birliği çerçevesinde çoklu boyutta ve ikili boyuttaki daha yoğun ekonomik iş birliği gelişmiştir. Sırbistan, China-Europe Land-Sea Express merkezinde konumlanmakta ve Pekin'in Balkan bölgesinde Kuşak-Yol Girişimi'ni gerçekleştirmek için önemli bir stratejik pozisyon/merkez sağlamaktadır. China-Europe Land-Sea Express, güneydeki Yunanistan'ın Pire Limanı'ndan

²⁶ Gözde Yılmaz (2022), “II. Bölüm: Avrupa Birliği-Çin İlişkileri”, içinde (editörler: Taylan Özgür Kaya & Aslıgül Sarıkamış-Kaya) *Avrupa Birliği'nin Küresel İlişkileri*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, ss. 50-51.

²⁷ Danijela Jaćimović & Joel I. Deichmann & Kong Tianping (2023), “The Western Balkans and Geopolitics: Leveraging the European Union and China”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 25(4), ss. 628-629.

kuzeydeki Budapeşte-Macaristan'a Üsküp-Kuzey Makedonya ve Belgrad-Sırbistan ile bağlanarak uzanmaktadır. Bu yeni karayolu, Çin'den Avrupa'ya ihracatlar ve Çin'e yönelen Avrupa ürünleri için uygun bir rota olarak görülmektedir. İnşaatın öngörüldüğü üzere 2025 senesi itibariyle tamamlanmasıyla Budapeşte-Belgrad Demiryolu, KYG'nin bayrak taşıyan projelerinden birisi olarak görülmektedir. Batı Balkan ülkelerinin taşımacılık ve enerji altyapılarında Çin yatırımının potansiyeli büyüktür. Bu sektörler AB'nin yeni üye devletlerindeki muadilleriyle karşılaştırıldığında çok geridedirler. Çin'in mevcut ekonomik varlığı esasen altyapı sektörüne odaklanmaktadır. Birçok altyapı projesi, Çin Eximbank ve Çin Kalkınma Bankası'nın ana borç vericileri olduğu kalkınma kredisi ile desteklenmektedir. Örneğin 2015-2019 döneminde Çin'in bölgedeki doğrudan yabancı yatırımı 14 milyar ABD doları olmuştur ki bunun neredeyse yarısı taşımacılıkta ve yüzde otuz ikisi ise enerji alanında yoğunlaşmıştır.²⁸

Batı Balkanlar'da Everbright Group and Friedmann Pacific Asset Management, 2016 senesinde Tiran Havalimanı'nın mülkiyetinin alımını tamamlamıştır. Aynı yıl içerisinde Geo-Jade Petroleum Arnavutluk merkezli Kanadalı petrol üreticisi Bankers Petroleum Firması'nı Albania's Patos-Marinza ve Kucova petrol sahalarının geliştirilmesinin tüm haklarını 384,6 milyon avroya satın almıştır. The Chinese Sinohydro Corporation Kuzey Makedonya'daki Miladinovci ve Stip karayolunu bitirmiştir ki bu Temmuz 2019'da açılmış olup Kicevo-Ohrid otoyolunun inşası halen sürmektedir. Çin Eximbank'ı Kuzey Makedonya'daki karayolu projesine kredi sağlamıştır. Çinli firmalar aynı zamanda Bosna-Hersek'in enerji sektörüne de girmişlerdir. Stanari Thermal Power Plant, China-CEEC iş birliği çerçevesinde kredi kullanmak suretiyle anahtar teslimi başarılı bir proje olarak görülmektedir. Bu proje, Çin tarafından tasarlanan ve de yapılan bir proje olup Çinli bir müteahhit tarafından ekipman kurulumu yapılmıştır. Bosnalı üç inşaat mühendisliği şirketi ile birlikte Gezhouba Group Company Ltd. Ağustos 2020'de Bosna'nın Tuzla termal güç santralinin temelini 722 milyon avro birimle atmışlardır. Bunun 614 milyon avrosu Çin Eximbank'ından gelmiştir. China State Construction Engineering Corp ve Azerbaycanlı Azvirt MMC, Çinli Sinohydro Corporation ve de China Road Bridge Group oluşan bir şirketler birliği 2019 senesinde Bosnalı devlet karayolları şirketi Autoceste FBiH ile Avrupa bağlantılı kuzey-güney otoyolunun bir bölümünü inşa etmek için sözleşme imzalamıştır ki burada Avrupa Yatırım Bankası da projeye fon sağlamıştır. Bar-Boljare Karayolu, Karadağ'da Çin tarafından finanse edilen en büyük altyapı projesidir. Çin Eximbank, projeye 1 milyar dolar kredi sağlamış ve burada China Road and Bridge Corporation

²⁸ A.g.e., ss. 630-631.

ana yüklenici olarak istihdam edilmiştir. Öte yandan, Bar-Boljare Karayolu, bazı Batılı medya organlarınca ve de düşünce kuruluşlarınca “*borç tuzağı*” olarak nitelendirilmiştir. Bu büyük karayolu projesine ilaveten Çinli firmalar, Karadağ’ın enerji sektörüne de yatırım yapmışlardır. Maltalı devlet enerji şirketi Enemalta ve Çinli Shanghai Electric Power Company Mozura Rüzgar Çiftliği’ni 2019 senesinde açılmasını müteakiben 20 yıllık işletme taahhüdüyle inşa etmişlerdir.²⁹

KYG kapsamında Çin’e yönetilmiş durumdaki suçlamalar esasında şeffaflık yokluğu, borç tuzağı, devlet egemenliğinin ihlali olarak özetlenebilir. KYG kapsamında Çin ile ortaklık geliştiren AB ve Balkan ülkeleri 17+1 platformu biçiminde ifade edilmektedir. Çin ile tatbik edilen süreç bağlamında AB üyeleri arasında tutum uyuşması ve de müşterek tavır takınma yönlerinden sıkıntılar söz konusudur. Diğer taraftan Batı Balkan ülkelerinin Çin’den istekleri bütünüyle karşılanabilmiş değildir. Çin, Batı Balkanlar’da AB’ye alternatif bir hale dönüşmemiştir. KYG, ortaklık kurulan ülkelerin altyapı yatırımlarına Çin tarafından destek verilmesini öngören bir yapılanmadır.³⁰ Çin’in altyapı projelerine yönelik kuvvetli bir şekilde sponsorluk yapması Avrupa güvenliği açısından kaygılara sebebiyet verirken diğer yandan Batı Balkanlar’ın Çin’e daha da bağımlı olması sonucunu doğurmaktadır. Bahse konu gelişme, Birlik’in müşterek tutum takınmasını sekteye uğratmaktadır. 2017 senesinde Yunanistan, Çin’e insan hakları konusunda eleştiride bulunan AB açıklamasına katılmamıştır. 2018 senesinde benzer bir gelişme yaşandığında bu sefer Budapeşte diğer başkentlerle aynı fikirde olmadığını belirtmiştir. KYG’nin ortaya çıktığı ilk dönemlerde Brüksel edilgen bir tutum takınmış fakat zaman ilerledikçe Birlik ülkeleri Pekin’in niyetleri çerçevesinde daha da endişelenmişlerdir. 2018 senesinin başında ilk başladığında AB pasif bir yaklaşım benimsemiş ancak zaman içerisinde AB ülkeleri Çin’in emelleri kapsamında daha endişeli hâle gelmiştir. 2018’in başında üst kademe Birlik yetkililerince KYG’ye yönelik müşterek bir yanıt verilmesi gündeme gelmiştir. AB Ortak Dış Politika eski komiseri Federica Mogherini, KYG’nin adı zikretmeden Avrupa ve Asya’nın birbirleriyle bağlantısını sağlayacak sıfır kilometre bir Birlik stratejisi meydana getirilmesini fikrini gündeme getirse de bahse konu girişim umulan düzeyde ilgiye mazhar olmamıştır.³¹

²⁹ A.g.e., ss. 631-632.

³⁰ Cai Fang & Peter Nolan & Wang Lingui (2024), *Kuşak ve Yol El Kitabı*, Çeviren: Onurcan Ülker, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, ss. 41-44.

³¹ İrfan Kaya Ülger, “AB-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri”, s. 650.

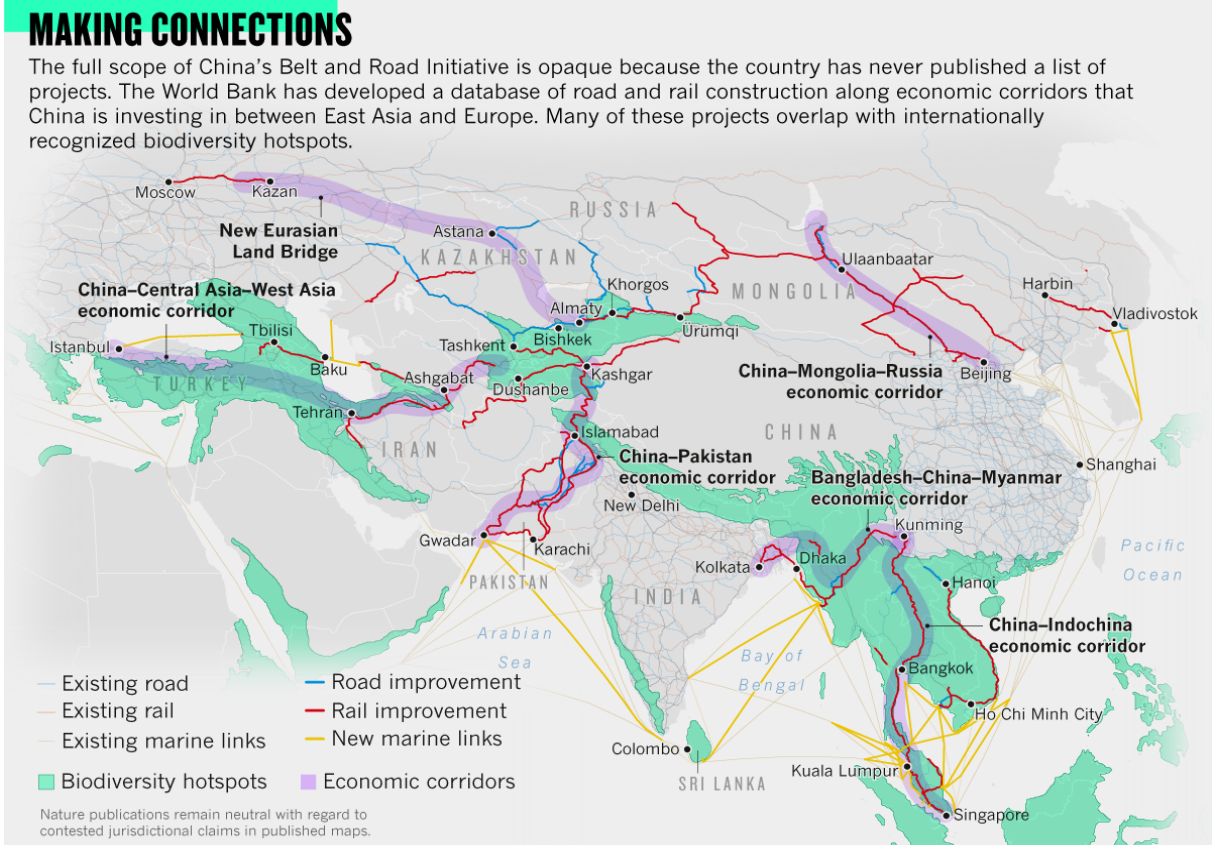
Doğu Akdeniz³², Çin'in KYG çerçevesinde anahtar küresel denizcilik ve kara ticaret yollarının anahtar kesişim noktalarından birisidir.³³ Söz konusu durum ulusal bankalarca fonlanan Çinli firmaların limanlar ve otoyollar gibi birçok altyapı projeleri yürütmesindeki aktif rolünü açıklamaktadır. Doğu Akdeniz bölgesi KYG'nin başlangıcında çevrede yer alan bir konumda görünse de iki temel KYG Koridoru'nun batı bitiminde uzanmaktadır: Çin-Merkezi Batı Asya Ekonomik Koridoru ki bu Orta Asya'yı Türkiye'ye karayolu ile bağlamaktadır ve ikincisi ise Deniz İpek Yolu'dur ki bu Hint Okyanusu'nu Kızıldeniz aracılığıyla Akdeniz'e bağlamaktadır. Çin bakış açısından Doğu Akdeniz, birkaç sebepten ötürü çok önemlidir. Bunları şu şekilde maddelendirebiliriz: (1) ilgili bölge Avrupa'yı Kuzey Afrika'ya, Orta Doğu'ya ve Asya'ya bağlayan anahtar küresel deniz ve kara ticaret rotalarının kesişim noktalarında yer almaktadır. (2) Doğu Akdeniz, Avrupa ve Avrupa piyasaları için anahtar bir piyasadır. (3) Yenilenen enerjik çıkarlarla birlikte önemli bir jeopolitik pozisyonundadır. (4) Doğu Akdeniz çatışmalı bir bölgesel alan olup bazen Batı modelini izlememeyi tercih etmektedir ki bu onu aralarında Çin'in olduğu dış etkiler açısından daha erişilebilir bir hale getirmektedir. 2004 senesinde 2019 senesinde değin Avrupa Birliği, Çin'in en büyük ticari ortağıyken, Çin ise AB'nin en büyük ikinci ticari ortağı olmuştur ki burada AB'nin hem ihracatları hem de ithalatları artmıştır. Ticaretteki bu güçlü büyüme Akdeniz bölgesini geçen mal akışındaki artışla desteklenecekti. 1998-2018 arasında bölgedeki konteyner trafiği yüzde beş yüz artmış ve 30 en büyük Akdeniz limanı 53 milyon 20 feet'lik konteyner işlemi gerçekleştirecekti. Liman ara bağlantılılığı Avrupa ve Asya arasındaki sağlam/güçlü ticarete bağlıdır. Demiryolları ağının yenilenmesiyle birlikte birbirleriyle bağlantılı limanlar KYG boyunca konumlanan şehirler için daha verimli taşımacılık çözümleri sağlamaktadır ki bu bölgeler içerisindeki ve arasındaki ekonomik potansiyele ilaveten ticareti geliştirmektedir. Fakat son yıllarda, AB, Pekin ile ilişkileri bağlamında kendi çıkarları çerçevesinde daha büyük bir stratejik bağımsızlık arayışındadır. AB ve Çin arasındaki ilişkiler çok geniş ve karmaşık konuları kapsamaktadır. Normatif farklılıklardan kasıt Pekin ve Brüksel arasındaki mevcut normlar, düzenlemeler ve standartlardaki farklılıklar ve de boşluklardan ileri gelmektedir. Brüksel üçüncü taraflarla olan çeşitli uluslararası anlaşmalarında kendi insan hakları tanımı, demokrasi, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü konularındaki normlarının ve de kurallarını empoze etme amacındadır. Çin bir yandan aralarında çok taraflılık ve yeşil kalkınma gibi bazı AB normlarını benimsemiş olsa

³² Emilie Tran & Yahia H Zoubir (2023), "China in the Mediterranean: An Arena of Strategic Competition?", *Mediterranean Politics*, 28(5), ss. 685-703.

³³ Yu Xiao & Fabio Massimo Parenti (2022), "China-Italy BRI Cooperation: towards a new cooperation model?", *Area Development and Policy*, 7(2), ss. 204-221.

da halen Pekin ve Brüksel arasında büyük boşluklar bulunmaktadır. Değişen uluslararası senaryonun sonuçları ve Washington-Pekin hattında artan gerilimlerin Pekin-Brüksel ilişkilerine yansımaları bulunmaktadır.³⁴

Harita 2. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi Kara-Deniz-Demiryolları Altyapı Mevcut Durumu ve İnşası³⁵

Çin ve İtalya arasında uzun dönemli bir karşılıklı kültürel değişim bulunmaktadır. Modern zamanlarda iki ülke arasında bilim, eğitim, turizm, arkeoloji ve müzecilik alanlarında kültürel değişimleri gerçekleştirmek için sağlam bir zemin vardır. İtalya, Çin ile hükümetlerarası bilimsel ve kültürel iş birliği anlaşması imzalayan ilk Batı ülkelerinden birisi olmuştur ki 1978’de iki ülke bilim-teknoloji alanında hükümetlerarası bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşma Roma ve Pekin arasındaki tekrarlanan irtibatların temelini oluşturmuştur. Yine bu anlaşma her iki ülke arasındaki irtibatların genel çerçevesini çizen bir anlaşma olarak Mart 2019’da imzalanan “*Memorandum of Understanding between China and Italy on Jointly Promoting the Construction of the Belt and Road Initiative*” kadar ilişkilerin ana yürütücüsü

³⁴ Carola Cerami (2024), “Italy, Turkey and China in the Eastern Mediterranean: Implications for the EU”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26(5), ss. 12-13.

³⁵ Ehsan Masood (2019), “How China is redrawing the map of world Science”, *Nature*, 01.05.2019, Erişim Tarihi: 22.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.nature.com/immersive/d41586-019-01124-7/index.html>.

olmuştur. Son yıllarda, iki ülke arasındaki bilim ve teknoloji alanındaki ikili iş birliği akıllı üretim, sürdürülebilir kalkınma, akıllı şehirler, Biyo-tıp/ilaç, tarım ve yiyecek güvenliği, uzay, enerji muhafaza ve çevresel koruma, gelecek nesil bilgi teknolojisi, endüstriyel tasarım, üçüncü nesil yarı iletkenleri aralarında olduğu birçok alana genişletilmiş haldedir. 2019 senesinde imzalanan bu mutabakat muhtırası ile Roma, Pekin tarafından inşa edilen Yeni İpek Yolu Girişimi'ne³⁶ resmi olarak katılmıştır. Bu o dönemde sıcak tartışmalara yol açmıştır ki bunun sebebi İtalya'nın ÇHC tarafından liderlik edilen bir projeyi kabul ederek katılan ilk G-7 ülkesi olmasıdır. Pekin ve Roma arasında Kuşak-Yol Mutabakat Muhtırası'nın imzalanmasından bu yana söz konusu anlaşmanın motivasyonları ve de yansımaları üzerine yoğun akademik ve dış politika tartışmaları yapılmıştır. KYG ilk önerildiğinde bu liberal uluslararası düzene bir tehdit olarak düşünülmüş ve İtalya'nın bu projeye müdahilliği hem İtalya hem de AB açısından bir tehdit olarak kıymetlendirilmiştir. İtalya bu noktada AB'nin Truva Atı olarak görülmüştür. Roma, Kuşak-Yol Mutabakat Muhtırası'nı imzalamadan önce Washington tarafından KYG'ye İtalya'nın katılımı halinde bunun onun ekonomisine yardımcı olmayacağı ancak ciddi biçimde İtalya'nın uluslararası imajına zarar verebileceği yönünde uyarıda bulunulmuştur.³⁷ Raffaello Pantucci ve Eleonora Tafuro Ambrosetti, Pekin'in uzun bir zamandır önemli bir Avrupa ülkesiyle böyle bir belge imzalamaya istekli olduğunu ve bunun Xi'nin dış politika vizyonunun kabulünü sağladığını ifade etmiştir. Buradaki esas kazanç KYG tarafından sunulan ticaret, zenginlik ve yatırım karşılığında Çin'in çabalarına İtalya tarafından yardımcı olunmasıdır. Mario Draghi Hükümeti döneminde KYG'ye yönelik söylem büyük bir çekingenliğe dönüşmüş ve bunun yerine ABD'nin "*Build Back Better World Girişimi*"ne³⁸ dahil olmak gibi alternatiflere yönelme söz konusu olmuştur.³⁹

³⁶ Marat Yuldashev (2018), "East Mediterranean in the context of China's Belt and Road Initiative", University of Nicosia Cyprus Center for European and International Affairs Eastern Mediterranean Policy, Note No. 24, Erişim Tarihi: 20.08.2024, Erişim Adresi: https://www.unic.ac.cy/wp-content/uploads/sites/41/EMP_N_24.pdf.

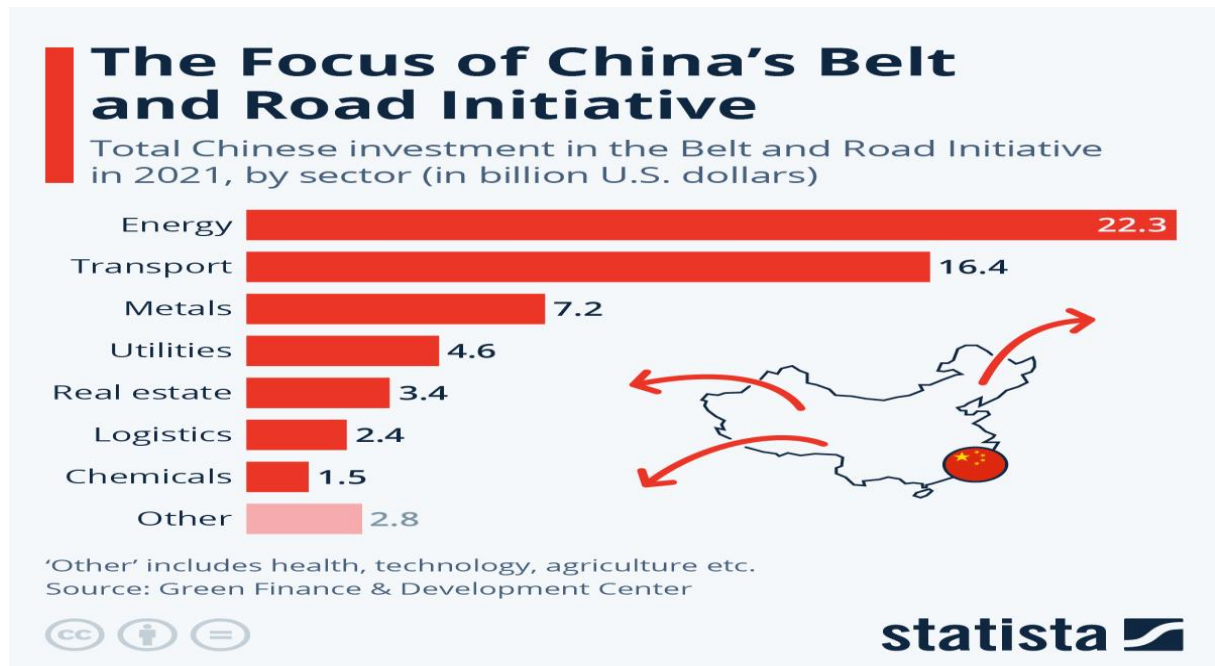
³⁷ Yu Xiao & Fabio Massimo Parenti, "China-Italy BRI Cooperation: towards a new cooperation model?", ss. 204-221.

³⁸ The White House (2021), "Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership", 12.06.2021, Erişim Tarihi: 28.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership/>; Pietro Masina (2022), "Challenging the Belt and Road Initiative: The American and European alternatives", European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies Global Governance Programme, RSC Policy Paper 2022/09, Erişim Tarihi: 29.08.2024, Erişim Adresi: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/74905/RSC_PP_2022_09.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Patsy Widakuswara (2021), "Build Back Better World: Biden's Counter to China's Belt and Road", *Voice of America (VoA)*, 04.11.2021, Erişim Tarihi: 25.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.voanews.com/a/build-back-better-world-biden-s-counter-to-china-s-belt-and-road/6299568.html>.

³⁹ Carola Cerami, "Italy, Turkey and China in the Eastern Mediterranean: Implications for the EU", ss. 13-14.

İtalya'nın pozisyonu farklı hükümetler bağlamında bazı değişimlere uğramıştır. Mario Draghi önderliğindeki hükümet güçlü bir Atlantikçi tutum takınmıştır. Draghi Hükümeti kendisinden önceki hükümetle kıyasla İtalya'nın Batılı kurumlardaki rollerinin güçlendirilmesine daha fazla odaklanmış özellikle Çin ve de daha yeni olmak üzere Rusya'ya karşı daha büyük bir geri itmeye yol açmıştır. Mevcut Meloni Hükümeti ise benzer doğrultuda hareket etmektedir.⁴⁰ Ekonomik yaklaşımlar Roma'nın Pekin ile olan ilişkilerini şekillendirmede büyük bir rol oynamaktadır. İtalya'daki Çin yatırımları kayda değerdir.⁴¹ Yatırımların ve dış satımların çok önemli bir miktarı İtalya'nın zengin Kuzey bölgeleri olan Lombardy, Emilia-Romagna, Veneto, Piemonte and Tuscany kaynaklıdır ki örneğin 2019 yılında toplamın yaklaşık yüzde seksenini teşkil etmiştir. Confindustria, Çin ve İtalya arasındaki ticaretteki dengesizlikler hakkında endişelerini ifade ederken diğer yandan İtalyan firmalarının ve de ürünlerinin karşılıklı olarak Çin piyasasına erişememesine vurgu yapmıştır.

Grafik 4. 2021 Senesi İtibariyle Milyar ABD Doları Bağlamında Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ndeki Yatırımlarının Yoğunlaştığı Sektörler⁴²

⁴⁰ Giselda Vagnoni & Laurie Chen (2024), "Meloni vows to 'relaunch' Italy's cooperation with China", *Reuters*, 29.07.2024, Erişim Tarihi: 26.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/italys-meloni-vows-relaunch-cooperation-with-china-ansa-2024-07-28/>.

⁴¹ Francesca Accattino (2021), "China's Contemporary Role in the Mediterranean Region", *European Guanxi*, 01.11.2021, Erişim Tarihi: 28.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.europeanguanxi.com/post/china-s-contemporary-role-in-the-mediterranean-region>; Emre Demir (2021), "Turkey and China in the eastern Mediterranean: Partners or competitors?", *Global Voices*, 10.09.2021, Erişim Tarihi: 26.08.2024, Erişim Adresi: <https://globalvoices.org/2021/09/10/turkey-and-china-in-the-eastern-mediterranean-partners-or-competitors/>.

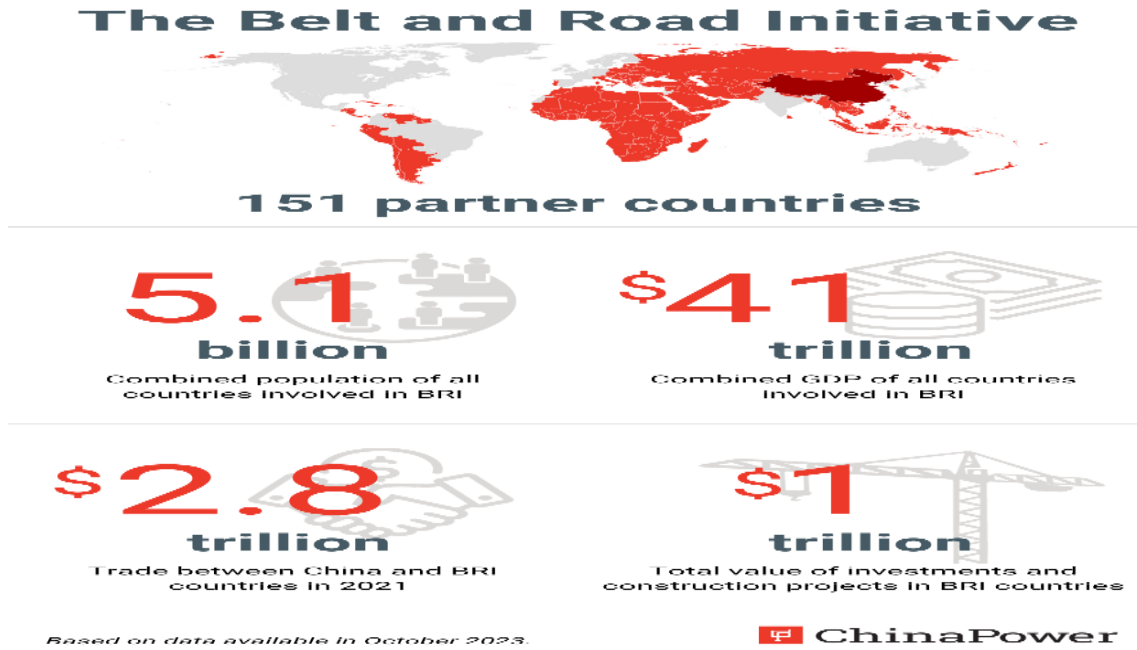
⁴² Martin Armstrong (2023), "The Focus of China's Belt and Road Initiative", *Statista*, 17.10.2023, Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/chart/31054/chinese-belt-and-road-initiative-investment-by-sector/?srsltid=AfmBOopzVL4J5-BsL-h9tleX7Lw6995ta7GT3hcjW2rzhkKdYS3tT1sR>.

Çin'in Doğu Akdeniz bölgesindeki artan ekonomik ve güvenlik varlığı, bu ülkenin uzun dönemli niyetleri hakkındaki endişeleri ve tartışmaların yanı sıra böyle bir varlığın siyasi etkiye dönüşüp dönüşmeyeceğini sorgulamayı tetiklemiştir. ABD, Çin'in liman altyapıları ve 5G ağları yoluyla bölgede bir jeostratejik kaldıraç türüne sahip olabileceği konusunda ilk alarmı seslendiren ülke olmuştur. Çin'in bölge boyunca gelişen teknolojilere ve dijital altyapılara yaptığı yatırımlar ki bunlar Dijital İpek Yolu⁴³ olarak adlandırılmaktadır, artan bir ölçüde dikkatle takip edilmiştir. Çin'in Doğu Akdeniz'deki etkinliği özellikle yönetim ve insan haklarıyla alakalı konularda Batı'nın kaldıracının altının oyulmasına sebep olmaktadır. Bazı Doğu Akdeniz ülkeleri Çin ile olan ilişkilerini kendilerinin geleneksel Batılı ortaklarına karşı olan bağımlılığını azaltmak için ve daha büyük bir müzakere kaldırıcı elde etmek için kullanmaya çalışmaktadırlar. COVID-19 salgını⁴⁴ sırasında Pekin aynı esnada Türkiye, Mısır, Lübnan, Suriye, Libya ve Filistin'e aşılar sağlamak yoluyla önemli bir yumuşak güç elde etmiş ve Mısır'la Sinopharm aşı denemeleri ve Sinovac üretimi konularında iş birliği yapmıştır. Değişen bir uluslararası düzende, hemen hemen her alandaki belirsizlik, ülkeleri kendi dış stratejilerini gözden geçirme ve de yeniden belirleme konusunda teşvik edebilir ve bu süreç boyunca politika değişikliği birçok ülke için yeni normal haline dönüşebilir. İçerisinde bulunduğumuz zamanda Avrupa açısından Akdeniz senaryosunda daha aktif bir rol oynama ve bunu yaparken de Çin aktifliğiyle zıtlık yaşamak zorunda değildir ancak bu durum kendi rolünü ve de değerlerini güçlendirmek için bir fırsat olarak kıymetlendirilmelidir.⁴⁵

⁴³ Zalan Márk Maró & Áron Török (2022), "China's New Silk Road and Central and Eastern Europe—A Systematic Literature Review", *Sustainability*, 14(3), 1801, ss.1-23; Mohamad Zreik & Changfeng Zhao (2023), "Chinese Presence in the Eastern Mediterranean: Evidence from Syria", *BRIQ Belt & Road Initiative Quarterly*, 4(1), ss. 72-89.

⁴⁴ Dario Cristiani (2020), "The Chinese Charm Offensive Towards Italy as the Coronavirus Crisis Deepens", *The Jamestown Foundation China Brief*, 20(6), 01.04.2020, Erişim Tarihi: 26.08.2024, Erişim Adresi: <https://jamestown.org/program/the-chinese-charm-offensive-towards-italy-as-the-coronavirus-crisis-deepens/>; Wei A. Chen (2023), "COVID-19 and China's Changing Soft Power in Italy", *China Political Science Review*, 8, ss. 440-460.

⁴⁵ Carola Cerami, "Italy, Turkey and China in the Eastern Mediterranean: Implications for the EU", ss. 14-15.

Grafik 5. Genel Hatları ve Sayılarla Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne Bakış⁴⁶

3. Çin-Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Arktika (Arktik) Bölgesi

Avrupa Birliği ve Çin⁴⁷, Arktik bölgesinde yıllarca birbirlerini göz ardı etmişlerdir. Bunun sebebi ise her ikisinin birbirlerine karşı fonksiyonel bir role sahip bulunmamaları olmuştur. Arktik bölgesi ikisi açısından iş birliği için öncelikli bir bölge de olmamıştır fakat hem mevcut bir bölge olması ve de proje etkisi açısından bir yer haline dönüşmüştür. Çin'in Arktik'te artan çıkarları Avrupa tarafından simetrik destek bulmuştur fakat bu sadece Avrupa Birliği tarafından olmamıştır. İlk kritik ilişkiden sonra AB ve Çin arasındaki ilişkiler çoğunlukla dolaylı olmuştur. İzlanda, AB üyeliğine karşı bir karar vermişken, Çin ile bir serbest ticaret anlaşması imzalamıştır. Grönland bölgesinin mineral kaynaklarına yönelik yoğun / hareketli bir durum söz konusu olmuştur ki o zaman Çinli aktörlerin de ilgisi çeken bu durum hammaddelerin fiyatlarındaki düşüşlerden ötürü bir vaka olarak kalmıştır. Fakat bu Arktik'in küreselleşmesi ve Çin'in Arktik'teki yükselişi⁴⁸ konusunda AB'nin farkındalığını arttırmıştır. Avro-Arktik bölgesi, AB tipi düzenleyici yaklaşımı reddederken Çin, AB'den daha gevşek bir düzenleyici yapılanma ki daha iyi dahil olabilmıştır ve AB bunu revize etmeyi istemiştir. İkinci kritik düzlemde sonra enerji ve taşımacılık projeleri Rusya-Çin ilişkilerini gündemin üst sıralarına

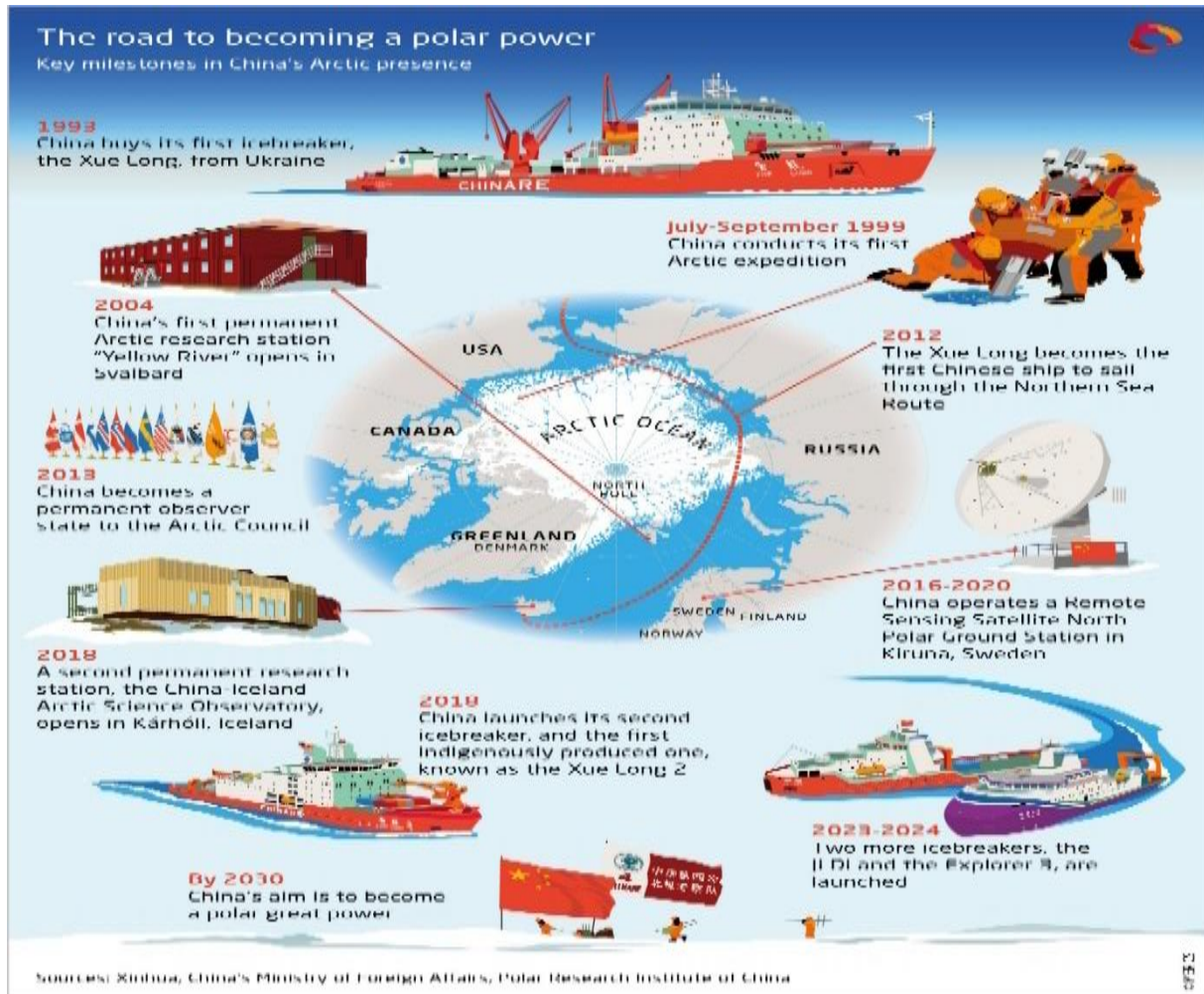
⁴⁶ China Power, "How Is the Belt and Road Initiative Advancing China's Interests?", Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://chinapower.csis.org/china-belt-and-road-initiative/>.

⁴⁷ Alice Politi (2023), "The Paradigm-Shift in EU-China Relations and The Limits of the EU's Current Strategy Towards China: A Relational Perspective", *Asian Affairs*, 54(4), ss. 670-693.

⁴⁸ Fuzuo Wu (2023), "Shaping China's Engagement with the Arctic: Nationalist Narratives and Geopolitical Reality", *Journal of Contemporary China*, 32(143), ss. 828-843.

taşımıştır ki, bu aynı zamanda Çin'in Rusya ve Sibirya kaynaklarına yönelik Arktik öncelikleri bağlamında da bir jeopolitik dönüşüme işaret etmiştir. Burada iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlardan ilki mineral piyasalarının küresel olarak rahatlamasıdır ki bu Grönland'a yönelik dış ilgileri azaltmıştır. İkinci olarak Ukrayna Krizi ve Batı yaptırımları, Rusya'ya Çin'in Arktik çıkarları⁴⁹ ve Kuzey Denizi Rotası boyunca olan yatırımları ile ilgili olarak daha iyi ve güler yüzlü yaklaşımına yönelmekten başka bir şans bırakmamıştır. Fakat üçüncü aşamada Çin'in Kuşak-Yol ve Kutup İpek Yolu altyapı hedefleri Çin'in Barents'e yönelmesini güçlendirmiştir.⁵⁰

Grafik 6. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuzey Kutup Bölgesi'ne (Arktik) Tarihsel İlgi⁵¹

⁴⁹ Iren Marinova & Gabriella Gricius (2025), "The Arctic potential: cutting the Gordian knot of EU–Russia relations? *European Security*, 34(1), ss. 1–20.

⁵⁰ Haşım Türker (2024), "China's Arctic Aspirations and Polar Silk Road: Implications for Great Power Competition", *Current Perspectives in Social Sciences*, 28(1), ss. 98-110.

⁵¹ Helena Legarda (2025), "The Arctic, outer space and influence-building: China and Russia join forces to expand in new strategic Frontiers", *Merics - Mercator Institute for China Studies*, 22.10.2025, Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://merics.org/en/report/arctic-outer-space-and-influence-building-china-and-russia-join-forces-expand-new-strategic>.

Norveç ve Finlandiya limanlar, demiryolu ve tünelleri için vazgeçilmezdir. Norveç ve Çin arasındaki ilişkileri gittikçe güçlenmiş ve Norveç, Ağustos 2020’de COVID-19 Pandemisi sırasında bir Çinli heyet tarafından ziyaret edilen ilk ülke olmuştur. Her iki ülke mevcut durumda bir serbest ticaret anlaşması müzakere etmektedirler. AB, genel olarak Arktik profilini yükseltmek için Barents’teki varlığını da arttırmak istemektedir ancak bu bağlantılılık ve altyapı konusundaki eş etkinlik anlamına gelmektedir. Bu Arktik alt bölgesinde Çin, ABD etkisi olmadan varlığını arttırabilecektir ki bu onun için ek avantaj anlamına gelmektedir. Geçtiğimiz yıllarda birçok sebep AB’nin Barents-Arktik alt bölgesine daha ağırlıklı bakmasına sebebiyet vermiştir. Bunlar arasında Baltık ve Barents bölgesindeki Rusya’nın askeri faaliyetleri, daha düşük hammadde fiyatlarının Grönland’da kıta Avrupası endüstrilerinin çıkarlarını azaltması, Kuzey İskandinav’da hammaddelerin aralarında bulunduğu Barents’teki ekonomik potansiyel, Arktik Konseyi’nin azalan önemi ve onun devam eden AB’nin gözlemci statüsünün reddi, AB’nin Barents Bölgesindeki var olan kurumsal müdahillliği; İsveç ve Finlandiya’nın AB’ye şüpheyi yaklaşan Danimarka ile kıyaslandığında AB’nin Arktik konularına müdahillliğini destekleyici tutumuna ek olarak Çin’in Norveç ve Finlandiya ile Kutup İpek Yolu niyetleri /hırslı hedefleri sayılabilir. Bu bölgede Çin-AB iş birliğinin geliştirilmesine yönelik birçok fırsat bulunmaktadır fakat çevresel ve sosyal endişeler temkinli ve de merhametli bir yaklaşımı önerebilmektedir. İroni olarak Avrupalı Arktik devletleri aralarında yerli insanların endişelerinin olduğu altyapı yatırımları konusunda AB’nin düzenleyici yaklaşımını şu anda destekleyebilir. Buna karşılık Çin’in KYG hedeflerinin AB ve Avrupa-Arktik ile kabulünün artmasına neden olabilir.⁵²

Bu bağlamda 2025 senesinin sonlarında ve 2026 senesinin başlarında dünya gündemini sıklıkla meşgul eden konuların başında ABD’nin mevcut şartlarda Danimarka’nın toprağı olan Grönland (Greenland) coğrafyasına yönelik tutumudur. ABD Başkanı Donald Trump bu bölgenin Amerikan ulusal güvenliği açısından olmazsa olmaz bir bölge olduğunu ve buradaki Rusya-Çin⁵³ etkisini kırabilmek için ilgili coğrafyanın ABD kontrolünde olması gerektiğini iddia etmektedir.⁵⁴ Bu doğrultuda bölgedeki Nordik ülkelerinin hükümetleri ABD Başkanı

⁵² Reinhard Biedermann (2021), “China’s impact on the European Union’s Arctic policy: critical junctures, crossovers, and geographic shifts”, *Asia Europe Journal*, 19, ss. 467–487; Ferdi Güçyetmez & Sina Kısacık (2025), “Çin’in Deniz Taşımacılık Koridorları Çerçevesinde Arktik ve Akdeniz Geçitlerinin Konumları Hakkında Bir Karşılaştırma”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 24(2), ss. 917-922, 926-928.

⁵³ Dylan Robertson (2026), “China Casts Itself as Arctic Climate Partner Amid Trump’s Greenland Rhetoric”, *The Energy Mix*, 26.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.theenergymix.com/china-casts-itself-as-arctic-climate-partner-amid-trumps-greenland-rhetoric/>.

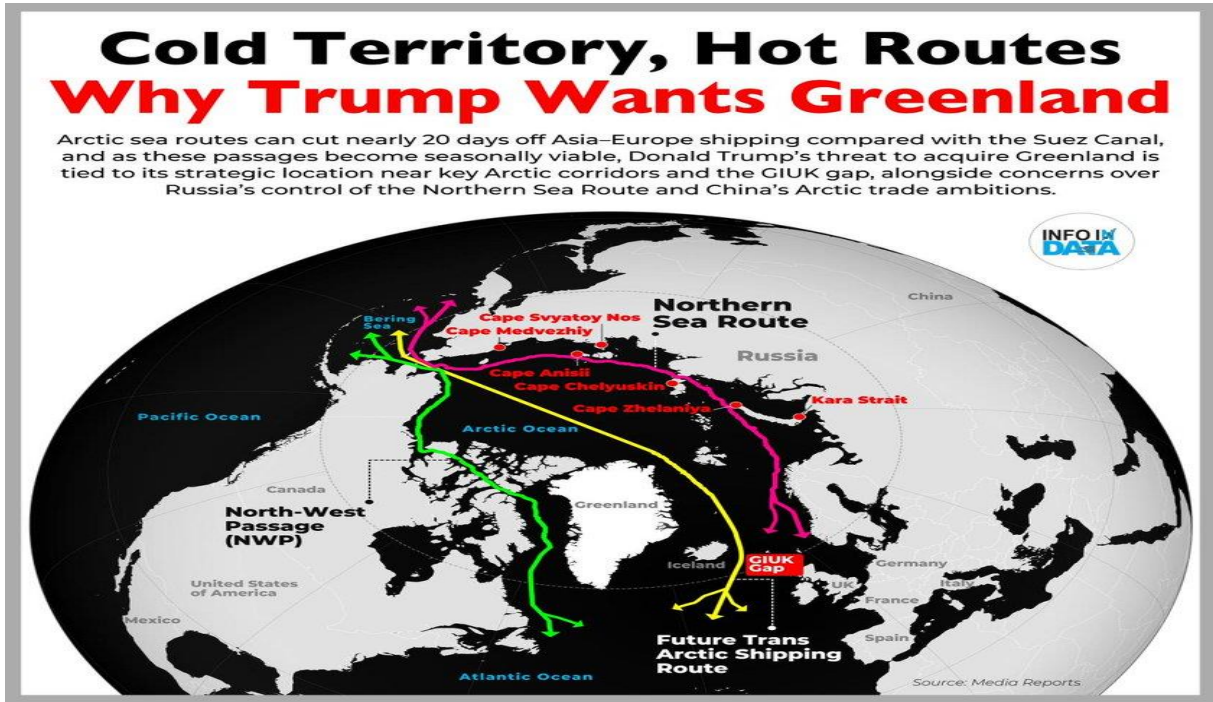
⁵⁴ Cyrus Moulton (2026), “The Arctic: global commons or geopolitical battleground?”, *Northeastern Global News*, 26.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://news.northeastern.edu/2026/01/26/donald-trump-arctic-sovereignty/>.

Trump'ın Çin ve Rusya gemilerinin Grönland yakınında faaliyetlerde bulunduğu iddialarını reddederek bu iddiaların istihbarî bilgilerce desteklenmediği ve istikrarsızlaştırıcı söylemlere katkı sunduğunu belirtmektedirler. NATO istihbarat bilgilendirmelerine erişimi bulunan iki kıdemli Nordik diplomatının Financial Times Gazetesi'ne verdiği demeçte son yıllarda Grönland çevresinde Rus veya Çinli⁵⁵ gemilerin/denizaltıların faaliyet gösterdiğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır ki bu durum Trump'ın ABD'nin Arktik bölgesi kontrolü için meşrulaştırma sebepleriyle tezatlık arz etmektedir. Bu diplomatlardan birisi istihbaratları gördüğünü ve burada ne gemi ne de denizaltı bulunduğu işaret etmektedir. Söz konusu çerçevede Norveç Dışişleri Bakanı Espen Barth Eide Norveçli NRK'ya verdiği demeçte her ne kadar Norveç'e daha yakın alanlarda devam eden Rus denizaltı faaliyetlerine karşın Grönland yakınında çok az Rus ve Çin faaliyeti olduğunu vurgulamıştır. İsveç Başbakanı Ulf Kristersson, İsveç'in kuzeyinde yapılan bir yıllık güvenlik konferansında Stockholm'ün Trump'ın Venezüella'da yaptıkları konusunda uluslararası hukuk bağlamında çok eleştirel olduğunu belirtmiştir. Kristersson, bu bağlamda Grönland ve Danimarka'ya karşı sergilenmekte olan söyleme yönelik daha fazla bir ihtimalle eleştirel olabileceklerini vurgulayarak uluslararası hukukun son on yıllardır çok daha büyük bir baskı altında olduğuna dikkat çekmiştir. Kristersson, ABD'nin Grönland konusunda ajitasyon yapmak yerine Danimarka'nın sadık bir müttefik olarak uzun süredir devam eden rolünü tanımasını gerektiğini vurgulayarak bunun aksine ABD'nin Danimarka'ya teşekkür etmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁶ Eski bir İsveç Başbakanı ve İsveç'in muhalefetteki Sosyal Demokratların lideri olan Magdalena Andersson daha da ileriye giderek diğer AB ülkelerinden askerlerle beraber İsveç askerlerini Grönland'a göndermeye açık olduğunu vurgulamıştır. Grönland Parlamentosu'ndaki tüm beş partinin liderleri yaptıkları ortak açıklamada şu hususu tekrarlamışlardır: *"We do not want to be Americans, we do not want to be Danes, we want to be Greenlanders (Biz Amerikalı olmak istemiyoruz, Biz Danimarkalı olmak istemiyoruz, Biz Grönlandlı olmak istiyoruz)."*⁵⁷

⁵⁵ Allyson Horn (2026), "How much power does China really have in the Arctic amid Trump's Greenland claims?", *Australian Broadcasting Corporation (ABC)*, 24.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.abc.net.au/news/2026-01-24/how-much-power-does-china-really-have-in-the-arctic/106257590>.

⁵⁶ Andreas Østhagen (2026), "Trump & Greenland: Is There Logic in the Chaos?", *The Arctic Institute Center for Circumpolar Security Studies*, 08.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.thearcticinstitute.org/trump-greenland-logic-chaos/>.

⁵⁷ Martina Sapio (2026), "Nordic officials reportedly dismiss Trump's Greenland claims", *Politico*, 11.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/nordic-officials-reportedly-dismiss-trump-greenland-claims-nato-defense/>.

Grafik 7. Donald Trump Neden Grönland'ı Bu Kadar Çok İstiyor?⁵⁸

4. Çin-Ukrayna İlişkileri

Çin'in Ukrayna'ya ilgisi yavaş bir başlangıçla yola çıkmış olmasına karşın özellikle geçtiğimiz son yıllarda bu ilgide artış yaşanmıştır. Ukrayna açısından KYG, altyapıyı güçlendirme, yabancı yatırımı çekme için bir araç olup aynı esnada Rus piyasalarına bağımlılığı düşürmenin önemli araçları arasında görülmektedir. Çin'in Ukrayna'da artan ilgilerinin bir işareti olarak ikili ticaret ilişkileri dramatik bir biçimde artmış olup Çin şu anda Ukrayna'nın en büyük tek ulusal ticari ortağıdır ki bu durum nihayetinde Rusya'yı ikinci sıraya iterek onun ekonomik etkinliğini azaltmaktadır. Ukrayna'nın limanları ve altyapısı Çin açısından tarımsal ürünlerin dış satımı için bir kapasite sağlamak suretiyle önem arz etmektedir. 2015 senesinde China's Oil and Food Corporation (COFCO), uluslararası bir tarım şirketi olan Noble Agri Resources'ı Ukrayna'daki varlıklarıyla birlikte satın almış ve de bir yıl sonra Ukrayna'nın Mykolaiv Limanı'nda bir tahıl ambarı da açmıştır. Aynı COFCO yeni olarak Ukrayna'nın Azov Denizi'nde bulunan Mariupol'deki liman altyapısını geliştirmek için bir Mutabakat Muhtırası imzalamıştır. Yapılan tahminlere göre bu proje 50 milyon dolarlık bir getiri sağlayabilecektir ki taraflar iki depolama sitesinin yeniden yapımında, limanın tahıl terminalinin ikinci aşamasının yapımında ve de tarımsal ürünlerin transit olarak tamamen taşınması için bir kompleks

⁵⁸ InfoinData (2026), "Cold Territory, Hot Routes: Why Trump Wants Greenland", 15.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://x.com/infoindata/status/2011686128706097330>.

yapımında iş birliği yapacaklardır. Ukrayna'nın tarım için bir hub olarak kullanılmasının arttırılmasına dönük bir girişim olarak Çinli Harbor Engineering Company (CHEC), Odessa'daki Ukrayna'nın Karadeniz sahilinde yer alan Yuzhny'deki limanının yenilenmesinin ilk aşamasını da tamamlamış olup aynı esnada Chornomorsk Limanı için de olan sözleşmeyi kazanmıştır. Buna ilaveten Çin'in Ukrayna'da altyapı gerçekleştirmeyi desteklemeye yönelik planının bir parçası olarak Chornomorsk'ta CHEC limanların yaklaşma kanalını da 16 metreye derinleştirmiştir ki bu limanın taşıma kapasitesini arttırmıştır. Karadeniz bölgesindeki altyapı yatırımlarının öneminin farkında olarak Çinli firmalar KYG adı altında altyapı yatırımları anlaşmaları da imzalamışlardır ki bunlar Ukrayna'da yeni bir metro hattı, Boryspil Uluslararası Havalimanı'nı başkente bağlayacak yeni bir yolcu demiryolu hattına ilaveten Karadeniz bölgesindeki ara bağlantılılığı daha da arttırmak için çok sayıda yol yapım projeleri yer almaktadır.⁵⁹

Çin, Ukrayna'yı KYG çerçevesinde sadece potansiyel olarak kendisini Avrupa'ya bağlayan çekici bir lojistik geçiş üssü değil aynı esnada Pekin'e tarımsal ithalatlar için önemli bir piyasa olarak görmektedir ki bu yatırımların artmasına yol açmıştır. Ukrayna, Çin için KYG çerçevesinde önemli bir ortak haline dönüşmüşken birçok problem ortaya çıkmaya başlamıştır ki bunlar yakın ekonomik ilişkilerin ve Çin yatırımlarının pozitif yayılma etkilerini içeren güvenlik faydalarının altını oyabilecektir. Aralarında Ukrayna'nın da bulunduğu birçok Karadeniz sahildevleti için anahtar bir mesele ABD'nin Çin'i stratejik bir rakip biçiminde değerlendirmesi olmuştur. Sonuçta, ABD ve Çin arasındaki ilişkiler kötüleşmiş ve bazı Karadeniz sahildevletleri kendilerini ABD tarafından liderlik edilen Batı'ya karşı Doğu'nun liderliğini yapan Çin arasında denge bulma konusunda zorlu bir durumla karşı karşıya kalmışlardır. Büyük güç rekabetinin geri dönüşü olarak adlandırılabilmiş olan durumun ışığında bazı küçük Karadeniz sahildevletleri karşılaşmış oldukları / karşılaşmaya devam edecekleri durumlar pandeminin etkisi daha da zor tercihler yapmak zorunda kalmışlardır. Kargo uçakları ve helikopter motor yapımı bağlamında dünyanın en önde gelen üreticilerinden birisi olan Motor Sich firması⁶⁰ hakkında Ukrayna hükümeti tarafından yeni verilen millileştirme kararı ve bu şirketin Çinliler tarafından alınmasının engellenmesi Pekin ile olan ilişkilere zarar vermiş ve de ev sahibi devletlerin batı ve doğu arasında denge kurmada karşılaştıkları sorunlardan

⁵⁹ Reuters (2022), "China's business and economic interests in Ukraine", 23.02.2022, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/chinas-business-economic-interests-ukraine-2022-02-23/>; Deborah Sanders (2021), "Can China promote stability in the Black Sea Region?", *Southeast European and Black Sea Studies*, 21(3), ss. 415-436.

⁶⁰ Richard Kraemer (2022), "What role will China play in Ukraine's post-war transformation?", Middle East Institute, 21.12.2022, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://www.mei.edu/publications/what-role-will-china-play-ukraines-post-war-transformation>.

birisini göstermiştir. 2016 senesinden bu yana Çin Havacılık ve Uzay Şirketi Skyrizon Motor Sich firmasında kontrol hissesine sahip olma arayışındadır ki bu firma 2014 senesinde ana ihracat piyasası olan Rusya Federasyonu'ndaki kayıptan çok kötü etkilenmiştir. Ukrayna'nın anti-tekel komitesinin 2016 ve yine 2019 senesinde Motor Sich firmasının Skyrizon tarafından satın alınmasını engellemesi ki bunun sebebi olarak anti-tröst kanunlarının ihlali ve hassas askeri teknoloji transferinin gösterilmiştir, bu plan yeniden devreye alınmaya başlamış olacaktı. Motor Sich firmasının Çin'e satışına yönelik güçlü Amerikan muhalefeti ve Skyrizon firmasına yönelik ABD yaptırımlarının uygulanması etkin olarak bu varlığın millileştirilmesini Kiev için zorlaştırmış ve potansiyel olarak maliyetli bir karar haline gelmesine yol açmıştır.⁶¹

Pekin her ne kadar Moskova ile tarihsel süreç kaynaklı mücadele konularını barındırsa da Moskova'yı her dönem Washington'a karşı dengeleyici biçimde kıymetlendirmiş ve de Washington-Moskova irtibatlarını bu şekilde değerlendirmiştir. Washington ise, Pekin'i birçok konuda kendine karşı bir risk unsur olarak kıymetlendirse de Moskova-Washington münasebetlerinde Pekin'in Moskova'yı önceleyen bir tutum geliştirmesini engellemeye dönük olarak zaman zaman daha uzlaşmacı bir pozisyon almıştır. Bahse konu çerçevede ele alındığında, Rusya-Ukrayna Harbi, son zamanlarda en önde gelen konulardan birisi haline dönüşmüştür. Pekin, resmî olarak, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısını bir mesele biçiminde ifade etmesine karşın, “savaş” veya “işgal” kelimelerini kullanmamıştır. Buna ilaveten, Pekin, taraflar arasındaki meselenin çözüme kavuşturulmasının diplomatik görüşmelerle olmasına destek sağladığını da vurgulamıştır. Beynelmilel kamuoyunun Rusya-Ukrayna Savaşı'ndaki pozisyonunda ise Çin, bütünüyle bir “denge siyaseti” ortaya koymuştur. BM Genel Kurulu'nda Rusya'nın kınanmasına dönük kararda “çekimser” oy vermiş, fakat münhasır beyanlarında ise BM kararını referans göstermiştir. Pekin'in buradaki ana niyeti, beynelmilel kamuoyu ile aykırı gözükmemek ve de aynı esnada bütünüyle Moskova taraftarı görünmemek şeklinde vuku bulmuştur. Burada ortaya koyduğu denge politikasının esas hedefi iktisadi getirilerinin menfi yönde etkilenmemesi olan ÇHC, ivedilikle AB piyasa payının düşmesi çerçevesinde endişelenmiştir. Bunun nedeni ise Birlik'in özellikle enerji siyasaları ekseninden Moskova'ya yönelttiği tavır ve Pekin'den de Moskova'ya yönelik daha açık bir tutum içerisinde olmaları umudu olagelmıştır. Mart 2023'te tekrardan Devlet Başkanı seçilen Çin lideri Şi Cinping, Moskova'ya bir ziyarette bulunmuş ve de bahse konu ziyaretin dikkate değer gündem başlıklarından birisini de Rusya-Ukrayna Savaşı teşkil etmiştir. İlk andan beridir takip ettiği denge politikası ile Moskova'ya yakın duran, harbin ilk yıldönümü olan 24 Şubat 2023 tarihinde

⁶¹ Deborah Sanders, “Can China promote stability in the Black Sea Region?”, ss. 419-420.

12 maddelik bir “*tutum belgesi*” açıklamıştır. Bahse konu belgede, gerginliğin düşürülmesine ve ateşkes varılmasına dair somut tekliflere yer verilmiştir. Adı geçen girişim, Pekin’in Rusya-Ukrayna Savaşı’na yönelik daha etkin bir rol üstlenme niyetinde olduğu biçiminde kıymetlendirilmiştir. Çin’in açıkladığı “*Çin’in Ukrayna Krizinin Siyasi Çözümüne İlişkin Pozisyonu*” 12 maddelik bir barış planı bildirgesi olarak aşağıdaki maddeleri içermiştir:

- ❖ Bütün ülkelerin egemenliğine saygı duyulması,
- ❖ Soğuk Savaş mantığının bir tarafa bırakılması,
- ❖ Düşmanlıkların bitirilmesi,
- ❖ Barış müzakerelerinin devam ettirilmesi,
- ❖ İnsani krizlerin çözülmesi,
- ❖ Sivillerin ve savaş esirlerinin korunmasının sağlanması,
- ❖ Nükleer santrallerin güvenliğinin tesisi,
- ❖ Stratejik tehlikelerinin sayılarının düşürülmesi,
- ❖ Tahıl dış satımının kolay bir hale getirilmesi,
- ❖ Tek yanlı yaptırımların bitirilmesi,
- ❖ Sınai ve de tedarik zincirlerinin devamlı kılınması,
- ❖ Çatışma ertesi tekrardan imara ehemmiyet atfedilmesi.⁶²

Fakat Çin’in ateşkes teklifine taraflardan müspet bir cevap gelmemiştir. Kiev halihazırdaki durumda ateşkesin bir anlam içermediğini belirtirken, ABD ve Avrupa ülkeleri de ateşkesin de facto halin benimsenmesi anlamına geleceğine işaret etmişlerdir. Ukrayna Devlet Başkanı Zelensky, Çin’in bahse konu beyanını müspet biçimde görmüş, Rusya ise bahse konu teklifleri dikkatlice ve ayrıntılı bir biçimde ele alacaklarını ifade etmiştir. Elle tutulur bir neticeye varılamayan bahse konu bildirgenin temel nedeni Pekin’in Moskova’nın adı geçen harp sayesinde iktisaden ve de politik yönlerden zarar görmesini engellemek ve de Moskova’ya sunduğu askeri desteğe yönelik ithamları yumuşatma girişimi biçiminde değerlendirilebilir. 1980 Afganistan Harbi ile birlikte büyük zarar gören Sovyetler Birliği’nin dağılması, Çin’i benzer halin tekrarının olması hali tehlikesine yönelik endişeye sevk etmiştir. Bahse konu

⁶² Ozan Örmeci & Sina Kısacık & Gamze Helvacıköylü (2023), “21. Yüzyıla Damgasını Vuracak Büyük Güç Rekabeti: ABD-Çin İlişkileri”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Huriye Yıldırım Çınar) *Küresel Aktörler ve Büyük Güç Rekabeti*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 444-446.

ihhtimal, Çin açısından bölgede ciddi bir güvenlik meselesi anlamında olup, Pekin, kendisini adı geçen sahada ABD ile mücadele edebilecek düzeyde kıymetlendirmemektedir. Buna ek olarak, Çin, Rusya'ya tatbik edilen yaptırımlara iştirak etmemiş, AB-Rusya arasında sınırlanan ticaretin kendisine dönmesinden de avantaj elde etmiştir. Benzer biçimde, Rusya ile Çin arasındaki enerji ticaretinde de yükseliş yaşanmıştır. Bunun öteki bir sebebi ise Çin'in, kendi bölgesinde kuvvetli bir Rusya'ya olan gereksinimi biçiminde kıymetlendirilmiştir. Rusya ile ikili münasebetlerini “*sınırsız stratejik ortaklık*” biçiminde adlandıran Pekin, ABD ve AB ülkelerine yönelik BM Genel Kurulu'nda kendisiyle aynı konumda bulunan Rusya ile birçok alanda müşterek tutum takınmıştır. Netice olarak müşterek düşman değerlendirmesi irtibatlarla temel teşkil etmiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı zamanında da Çin Devlet Başkanı Rusya ile sürekli müzakereler gerçekleştirmiş ve diplomatik görüşmelerde bulunmuş fakat Kiev ile görüşmekten uzak durmuştur. Diğer taraftan, Çinli diplomatlar da benzer biçimde kendi muadilleriyle birden bir araya gelmesine karşın Ukraynalı mevkidaşlarıyla sınırlı irtibatta bulunmuşlardır. Adı geçen çerçevede, Pekin'in Ukrayna Meselesi'nde arabulucu bir oyuncu biçiminde yer alması olası dışı kalmıştır.

Öte yandan, yakın dönemde İran ve Suudi Arabistan arasında arabuluculuk gerçekleştiren Pekin, dünya diplomasisinde öne çıkmış ve de adı geçen mevzudaki teklifleri de beynelmilel toplum tarafından dikkatli bir biçimde izlenmiştir. Pekin, Rusya-Ukrayna meselesinin ana müsebbibi olarak Washington'ı işaret etmiş ve mevzubahis meselenin Washington'ın kışkırtmalarının bir neticesi olduğunu ifade etmiştir. Pekin, Ukrayna krizinden Avrupa ekonomik sisteminin zarar görmesi, harbin ABD sınırlarından çok uzak bir yerde cereyan etmesi ve ABD'nin Rusya'ya askeri gücü kanalıyla komşu haline dönüşmesi benzeri etmenlerden ötürü Washington'ın bu tarz bir krizin vuku bulmasından memnuniyetini ifade etmiştir. Adı geçen durumlar Çin-Tayvan irtibatları bakımından da birtakım sinyaller vermiştir.⁶³

Sonuç

Ülkelerin ekonomik bağımsızlığının ve gücünün, siyasi ve askeri gücünden daha önemli olduğu kanısı bulunmaktadır. Çünkü ülkelerin askeri yatırımlarını dahi yapabilmeleri ekonomik güçleri

⁶³ A.g.e., ss. 444-446; Omar Rasya Joenoes (2023), “Anticipating China's Role in a Post-War Ukraine Following the Current Beijing-Moscow Dynamic”, Central European Institute of Asian Studies CEIAS Insights, 10.07.2023, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://ceias.eu/anticipating-chinas-role-in-a-post-war-ukraine/>; Barron's (2024), “Ukraine Urges Chinese Companies To Invest In War-torn Country”, 06.06.2024, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://www.barrons.com/news/ukraine-urges-chinese-companies-to-invest-in-war-torn-country-5b76bd45>.

ile ilişkilidir.⁶⁴ Ekonomik gücü yüksek ülkeler uluslararası alanda daha fazla söz sahibi olmakla beraber gelişmiş finansal piyasaların da etkisiyle yabancı yatırımcıların önemli bir cazibe merkezi haline gelebilmektedir. Çin gibi dış ticaret fazlası veren ve dünya genelinde önemli bir tedarik zinciri halkasına sahip ülke özellikle rekabet avantajını da kullanarak AB ülkeleri üzerinde ekonomik avantaj sahibi olmaya çalışmaktadır.

Dünyanın en önde gelen ve başarılı ekonomik bütünleşme hareketlerinden birisi olarak geniş kabul gören AB ve 1970’li yılların sonu itibariyle mevcut siyasal sistemini muhafaza ederek ekonomik liberalleşme reformları ile dünya piyasalarıyla bütünleşme çabalarını yoğunlaştıran ÇHC arasındaki ilişkiler başlangıcından itibaren çok karmaşık bir biçimde devam etmiştir. İki büyük ekonomik güç arasındaki ilişkiler, Çin’in DTÖ üyeliğini müteakiben yoğunlaşmış ancak her ikisinin DTÖ’nün kurallarını farklı yorumlamalarından ötürü pratik düzlemde anlaşmazlıklar vuku bulmaya devam etmektedir. Öte yandan, AB’nin dünyada en büyük müttefiki durumunda bulunan ABD ile ilişkileri de bu noktada önem arz etmektedir. Özellikle 21. Yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarına yaklaştığımız bu zaman zarfında yaklaşık 25 yıllık süreçte ABD ve Çin arasındaki ilişkilerde zaman zaman çeşitli konular özelinde yakınlaşmalar olsa da ilişkilerin ağırlıklı olarak muhteviyatını dış, güvenlik ve ekonomik konular da gerginlikler teşkil etmiştir. Bu sürecin hangi yöne doğru dönüşüm göstereceği, geniş kapsamlı bir savaş mı yoksa geniş ölçekli bir uzlaşma mı olacağı bilinmemektedir. Pekin-Washington hattındaki gergin irtibatlar Brüksel’in her ikisiyle de olan ilişkilerine doğrudan yansımaktadır. Önümüzdeki senelerde bu üçlü arasındaki karmaşık ilişkilerin gelecekte nasıl cereyan edeceği merakla beklenmektedir.

Çin özellikle insan hakları uygulamaları, ticaret uygulamaları, Hong Kong, Tayvan, Macao, Arktik, Güney Çin Denizi politikaları ve Rusya ile olan son derece yakın irtibatlarından ötürü sadece ABD tarafından eleştirilmemekte aynı esnada AB’ce de sıklıkla eleştiriye tabi tutulmaktadır. Öte yandan, bahse konu ağır eleştirilere karşın Pekin, kendisi açısından doğru gördüğü politikaları pratiğe dökme konusunda geri adım atmamakta ve bu paragrafın başında ifade edilen konulara yönelik AB-ABD ikilisinin eleştirilerine kulak tıkayarak bunları aynı esnada iç işlerine bir müdahale olarak görmektedir.

Pekin’in öncelikli olarak KYG ve daha sonrasında COVID-19 salgını sürecinde Avrupa Birliği’ne yönelik geniş kapsamlı uygulamaları (maske diplomasisi) AB tarafından etki sahasını büyütme olarak değerlendirilerek (altyapı yatırımları ve borç tuzağı diplomasisi) Birlik’in hem

⁶⁴ Martin Jacques (2012), *When China Rules The World: The Rise Of The Middle Kingdom And The End Of The Western World*, UK: Penguin.

içerisinde hem de yakın coğrafyasında bölge ülkeleri tarafından dikkatle takip edilmektedir. Bu bağlamda aralarında İtalya ve Macaristan'ın olduğu bazı önde gelen AB ülkelerinin yanı sıra Birlik'in kendi etki sahası içerisinde kıymetlendirdiği Batı Balkan ülkeleri ve Doğu Akdeniz coğrafyası Çin ile dönem dönem yakın irtibatlar geliştirse ilgili ülkeyle olan irtibatlarında temkinli tutumlarını ellerinden bırakmamaktadırlar.

Özellikle son yıllarda ABD ile Çin arasında yaşanan gerilimler ve ABD'nin AB ülkeleri üzerindeki etkisini zayıflatmak ve ABD ile arasındaki güç ve ekonomik yarışını derinleştirmek isteyen Çin, AB ülkelerine özellikle son yıllarda daha fazla ağırlık vererek yatırımlarını ve karşılıklı ticaret hacimlerini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Çin için AB ülkeleri hem bir ticaret ortağı hem de batılı ülkeler ile yeni ekonomik ve siyasi ortaklıkların kurulmasında önemli bir aktördür.

Çalışmanın ilgili yıllarında AB ülkeleri ile Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin büyük bir stratejik öneme sahip olduğu görülmektedir. İki ekonomi arasında direkt yabancı yatırımlar ile finansal akımlar artarken, enerji ve altyapı yatırımları da hızla gelişim göstermektedir. Bununla beraber, Çin büyümeye dayalı agresif bir şekilde üretim kapasitesini arttırarak dünya genelinde tedarik zincirinin en önemli halkası olmayı planlarken, AB ülkeleri ise Çin'e karşı vermiş oldukları dış ticaret açıklarına karşılık daha adil bir ticaret anlaşmaları yaparak ülkelerini ekonomik ve finansal anlamda korumak istemektedir.

Sonuç olarak iki ülke arasındaki enflasyon oranları, büyüme rakamları ve ticaret dengesi gibi makroekonomik değişkenler baz alındığında; AB ile Çin arasındaki ekonomik ve finansal ilişkilerin karşılıklı olarak güçlü bir şekilde ilerlediği görülmektedir. İlgili yıllarda savaşlar, tedarik zinciri kırılmaları, pandemi ve birçok dış faktörün gölgesinde iki ekonomide de dalgalanmaların yaşanmasıyla beraber büyüme rakamları, performans göstergeleri ve enflasyon dinamiklerinde görülen farklılaşma iki ekonominin de birbirine karşılıklı bağımlılığa işaret etmektedir. Bu karşılıklı bağımlılık sürdürülebilir kalkınma ve büyüme için politik ve ekonomik ilişkilerin ne denli önemli olduğunun güzel bir göstergesidir. Dünyanın önde gelen ekonomik güçleri arasında konumlanan ÇHC ve AB arasında zaman zaman yakınlaşma zaman zaman çatışma merkezli cereyan eden ilişkiler mevcut bölgesel ve de bölge dışı konjonktürel gelişmelerden yakından etkilenmektedir. Kısa-orta-uzun vadede bahse konu durumun yeni parametrelerin devreye girmesiyle beraber varlığını sürdüreceği ve dünya ekonomi-politiğinin yanı sıra güvenlik eksenli gelişmelerinin evriminde belirleyici bir role sahip olabileceği saptamasında bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- Accattino, Francesca (2021), “China’s Contemporary Role in the Mediterranean Region”, *European Guanxi*, 01.11.2021, Erişim Tarihi: 28.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.europeanguanxi.com/post/china-s-contemporary-role-in-the-mediterranean-region>.
- Armstrong, Martin (2023), “The Focus of China's Belt and Road Initiative”, *Statista*, 17.10.2023, Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/chart/31054/chinese-belt-and-road-initiative-investment-by-sector/?srsltid=AfmBOopzVL4J5-BsL-h9tleX7Lw6995ta7GT3hcjW2rzhkKdYS3tT1sR>.
- *Barron's* (2024), “Ukraine Urges Chinese Companies To Invest In War-torn Country”, 06.06.2024, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://www.barrons.com/news/ukraine-urges-chinese-companies-to-invest-in-war-torn-country-5b76bd45>.
- Baruah, Darshana M. (2018), “India’s Answer to the Belt and Road: A Road Map for South Asia”, Carnegie Endowment for International Peace, 21.08.2018, Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://carnegieendowment.org/research/2018/08/indias-answer-to-the-belt-and-road-a-road-map-for-south-asia?lang=en>.
- Bayri, Erinç (2024), “Causes of The Global Financial Crisis: Potential Impact on The World and Turkish Economy”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(26), ss. 68-86.
- Biedermann, Reinhard (2021), “China’s impact on the European Union’s Arctic policy: critical junctures, crossovers, and geographic shifts”, *Asia Europe Journal*, 19, ss. 467-487.
- Canveren, Önder & Aşkar-Karakır, İrem (2017), “Değerler ve Çıkarlar Tartışmasının Gölgesinde Avrupa Birliği Dış Politikasında Asya-Pasifik ve Çin”, içinde (editörler: S. Özer & S. Atvur & R. İzol) *21. Yüzyılda Asya-Pasifik: Bölgesel Politikalar-Uluslararası Sorunlar-Yeni Aktörler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, ss. 59-92.
- Chen, Wei A. (2023), “COVID-19 and China’s Changing Soft Power in Italy”, *China Political Science Review*, 8, ss. 440-460.
- China Power, “How Is the Belt and Road Initiative Advancing China’s Interests?”, Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://chinapower.csis.org/china-belt-and-road-initiative/>.

- Cerami, Carola (2024), “Italy, Turkey and China in the Eastern Mediterranean: Implications for the EU”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26(5), ss. 1-18.
- Cristiani, Dario (2020), “The Chinese Charm Offensive Towards Italy as the Coronavirus Crisis Deepens”, *The Jamestown Foundation China Brief*, 20(6), 01.04.2020, Erişim Tarihi: 26.08.2024, Erişim Adresi: <https://jamestown.org/program/the-chinese-charm-offensive-towards-italy-as-the-coronavirus-crisis-deepens/>.
- Çiçek, Murat (2014), “Çin-ABD Rekabetinde Gelişen AB-Çin İlişkileri”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 2(2), ss. 1-40.
- Demir, Emre (2021), “Turkey and China in the eastern Mediterranean: Partners or competitors?”, *Global Voices*, 10.09.2021, Erişim Tarihi: 26.08.2024, Erişim Adresi: <https://globalvoices.org/2021/09/10/turkey-and-china-in-the-eastern-mediterranean-partners-or-competitors/>.
- European Commission Directorate-General for Trade (2025), “EU trade relations with China: Facts, figures and latest developments”, Erişim Tarihi: 29.12.2025, Erişim Adresi: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en.
- Fang, Cai & Nolan, Peter & Lingui, Wang (2024), *Kuşak ve Yol El Kitabı*, Çeviren: Onurcan Ülker, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Güçyetmez, Ferdi & Kısacık, Sina (2025), “Çin’in Deniz Taşımacılık Koridorları Çerçevesinde Arktik ve Akdeniz Geçitlerinin Konumları Hakkında Bir Karşılaştırma”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 24(2), ss. 912-935.
- Horn, Allyson (2026), “How much power does China really have in the Arctic amid Trump's Greenland claims?”, *Australian Broadcasting Corporation (ABC)*, 24.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.abc.net.au/news/2026-01-24/how-much-power-does-china-really-have-in-the-arctic/106257590>.
- InfoinData (2026), “Cold Territory, Hot Routes: Why Trump Wants Greenland”, 15.01.2026, Erişim Tarihi: 26.01.2026, Erişim Adresi: <https://x.com/infoindata/status/2011686128706097330>.
- Jaćimović, Danijela & Deichmann, Joel I. & Tianping, Kong (2023), “The Western Balkans and Geopolitics: Leveraging the European Union and China”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 25(4), ss. 626-643.

- Jacques, Martin (2012), *When China Rules The World: The Rise Of The Middle Kingdom And The End Of The Western World*, UK: Penguin.
- Joenoes, Omar Rasya (2023), “Anticipating China’s Role in a Post-War Ukraine Following the Current Beijing-Moscow Dynamic”, Central European Institute of Asian Studies CEIAS Insights, 10.07.2023, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://ceias.eu/anticipating-chinas-role-in-a-post-war-ukraine/>.
- Kısacık, Sina & Bayri, Erinç (2025), “An Analysis Concerning the Financial, Economic, Political, and Energy Dimensions of the Ongoing 2022 Russia Ukraine War”, *İstanbul Kent Üniversitesi Siyasal, Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), ss. 65-103.
- Kraemer, Richard (2022), “What role will China play in Ukraine’s post-war transformation?”, Middle East Institute, 21.12.2022, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://www.mei.edu/publications/what-role-will-china-play-ukraines-post-war-transformation>.
- Legarda, Helena (2025), “The Arctic, outer space and influence-building: China and Russia join forces to expand in new strategic Frontiers”, Merics - Mercator Institute for China Studies, 22.10.2025, Erişim Tarihi: 21.01.2026, Erişim Adresi: <https://merics.org/en/report/arctic-outer-space-and-influence-building-china-and-russia-join-forces-expand-new-strategic>.
- Marinova, Iren & Gricius, Gabriella (2025), “The Arctic potential: cutting the Gordian knot of EU–Russia relations?”, *European Security*, 34(1), ss. 1-20.
- Maró, Zsolt Márk & Török, Áron (2022), “China’s New Silk Road and Central and Eastern Europe—A Systematic Literature Review”, *Sustainability*, 14(3), 1801, ss. 1-23.
- Masina, Pietro (2022), “Challenging the Belt and Road Initiative: The American and European alternatives”, European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies Global Governance Programme, RSC Policy Paper 2022/09, Erişim Tarihi: 29.08.2024, Erişim Adresi: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/74905/RSC_PP_2022_09.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Masood, Ehsan (2019), “How China is redrawing the map of world Science”, *Nature*, 01.05.2019, Erişim Tarihi: 22.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.nature.com/immersive/d41586-019-01124-7/index.html>.

- Moulton, Cyrus (2026), “The Arctic: global commons or geopolitical battleground?”, *Northeastern Global News*, 26.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://news.northeastern.edu/2026/01/26/donald-trump-arctic-sovereignty/>.
- Østhagen, Andreas (2026), “Trump & Greenland: Is There Logic in the Chaos?”, The Arctic Institute Center for Circumpolar Security Studies, 08.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.thearcticinstitute.org/trump-greenland-logic-chaos/>.
- Örmeci, Ozan (2013), “21. Yüzyılda ABD-Çin Rekabeti”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, ss. 1-14.
- Örmeci, Ozan & Kısacık, Sina & Helvacıköylü, Gamze (2023), “21. Yüzyıla Damgasını Vuracak Büyük Güç Rekabeti: ABD-Çin İlişkileri”, içinde (editörler: H. Çomak & B. Ş. Şeker & H. Yıldırım Çınar) *Küresel Aktörler ve Büyük Güç Rekabeti*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 425-471.
- Özgöker, Uğur Celil, & Mert, Erdoğan (2021), “Avrupa Birliği’nin Avrasya Perspektifi Bağlamında Rusya ve Çin Politikası”, içinde (editörler: M. Yorulmaz & S. Yılmaz) *Avrasya Denkleminde Rusya-Çin Rekabeti*, Ankara: Astana Yayınları, ss. 179-199.
- Özkaya, Ata (2022), “Bölgesel Bir Aktör Olarak Çin ve Ekonomi Politikaları”, içinde (editörler: A. Al & H. Kaya) *Uluslararası Politik Ekonomide Avrasya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 125-147.
- Özkurt-Dördüncü, Fatma Zeynep (2022), “Geniş Avrasya’da Yeni Oluşumlar: Avrupa Birliği’nin Avrupa ve Asya’ya Yönelik Bağlanabilirlik Stratejisi”, içinde (editörler: A. Al & H. Kaya) *Uluslararası Politik Ekonomide Avrasya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 235-252.
- Politi, Alice (2023), “The Paradigm-Shift in EU-China Relations and The Limits of the EU’s Current Strategy Towards China: A Relational Perspective”, *Asian Affairs*, 54(4), ss. 670-693.
- Reuters (2022), “China's business and economic interests in Ukraine”, 23.02.2022, Erişim Tarihi: 08.01.2025, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/chinas-business-economic-interests-ukraine-2022-02-23/>.
- Robertson, Dylan (2026), “China Casts Itself as Arctic Climate Partner Amid Trump’s Greenland Rhetoric”, *The Energy Mix*, 26.01.2026, Erişim Tarihi: 27.01.2026, Erişim

Adresi: <https://www.theenergymix.com/china-casts-itself-as-arctic-climate-partner-amid-trumps-greenland-rhetoric/>.

- Sanders, Deborah (2021), “Can China promote stability in the Black Sea Region?”, *Southeast European and Black Sea Studies*, 21(3), ss. 415-436.
- Sapio, Martina (2026), “Nordic officials reportedly dismiss Trump’s Greenland claims”, *Politico*, 11.01.2026, Erişim Tarihi: 26.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/nordic-officials-reportedly-dismiss-trump-greenland-claims-nato-defense/>.
- Şahin, Baha Emir & Erenel, Fahri (2021), “Kuşak Yol Girişimi Kapsamında Deniz ve Demir İpekyolu’nun Rekabeti”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(40), ss. 725-766.
- The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”, 12.06.2021, Erişim Tarihi: 28.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership/>.
- Trading Economics, “China Balance of Trade”, Erişim Tarihi: 06.01.2026, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/china/balance-of-trade#>.
- Trading Economics, “China Inflation (CPI)”, Erişim Tarihi: 06.01.2026, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/china/inflation-cpi#>.
- Tran, Emilie & Zoubir, Yahia H. (2023), “China in the Mediterranean: An Arena of Strategic Competition?”, *Mediterranean Politics*, 28(5), ss. 685-703.
- Türker, Haşim (2024), “China's Arctic Aspirations and Polar Silk Road: Implications for Great Power Competition”, *Current Perspectives in Social Sciences*, 28(1), ss. 98-110.
- Ülger, İrfan Kaya (2024), “AB-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri”, içinde (editörler: M. H. Caşın & S. Kısacık & C. Donduran) *21. Yüzyılda Bütün Boyutlarıyla Çin Halk Cumhuriyeti Cilt 1*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, İkinci Basım, ss. 639-655.
- Widakuswara, Patsy (2021), “‘Build Back Better World’: Biden’s Counter to China’s Belt and Road”, *Voice of America (VoA)*, 04.11.2021, Erişim Tarihi: 25.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.voanews.com/a/build-back-better-world-biden-s-counter-to-china-s-belt-and-road/6299568.html>.
- World Bank (2025), “GDP (current US\$) (NY.GDP.MKTP.CD) — European Union, China, 2010–2023”, World Bank Open Data, Erişim Tarihi: 29.12.2025, Erişim

Adresi:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2024&locations=EU-CN&start=2010&view=chart>.

- Wu, Fuzuo (2023), “Shaping China’s Engagement with the Arctic: Nationalist Narratives and Geopolitical Reality”, *Journal of Contemporary China*, 32(143), ss. 828-843.
- Xiao, Yu & Parenti, Fabio Massimo (2022), “China–Italy BRI Cooperation: towards a new cooperation model?”, *Area Development and Policy*, 7(2), ss. 204-221.
- Vagnoni, Giselda & Chen, Laurie (2024), “Meloni vows to 'relaunch' Italy's cooperation with China”, *Reuters*, 29.07.2024, Erişim Tarihi: 26.08.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/italys-meloni-vows-relaunch-cooperation-with-china-ansa-2024-07-28/>.
- Yılmaz, Gözde (2022), “II. Bölüm: Avrupa Birliği-Çin İlişkileri”, içinde (editörler: T. Ö. Kaya & A. Sarıkamış-Kaya) *Avrupa Birliği'nin Küresel İlişkileri*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, ss. 41-62.
- Yuldashev, Marat (2018), “East Mediterranean in the context of China’s Belt and Road Initiative”, University of Nicosia Cyprus Center for European and International Affairs Eastern Mediterranean Policy, Note No. 24, Erişim Tarihi: 20.08.2024, Erişim Adresi: https://www.unic.ac.cy/wp-content/uploads/sites/41/EMP_N_24.pdf.
- Zhou, Hong (2017), “An Overview of the China-EU Strategic Partnership (2003–2013)”, içinde (editör: H. Zhou), *China-EU Relations. Research Series on the Chinese Dream and China’s Development Path*, Singapore: Springer, ss. 3-31.
- Zreik, Mohamad & Zhao, Changfeng (2023), “Chinese Presence in the Eastern Mediterranean: Evidence from Syria”, *BRIQ Belt & Road Initiative Quarterly*, 4(1), ss. 72-89.